

LASTEN VERTAISRYHMÄTOIMINTA LASTENSUOJELUN PERHETYÖSSÄ

”Se on semmonen evästämisen paikka maailman myrskyihin.”

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö
Opinnäytetyö
Syksy 2010
Tuija Lamberg
Tiina Martikainen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

LAMBERG, TUJJA & MARTIKAINEN, TIINA:
Lasten vertaisryhmätoiminta lastensuojelun perhetyössä
”Se on semmonen evästämisen paikka maailman myrskyihin.”

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön opinnäytetyö, 64 sivua, 4 liitesivua

Syksy 2010

TIIVISTELMÄ

Tämä opinnäyte kartoitti lastensuojelun perhetyössä toteutettavaa lasten vertaisryhmätoimintaa. Opinnäytetyön ensisijaisena tavoitteena oli selvittää, mitä on ja mitkä tekijät mahdollistavat lastensuojelun perhetyössä lasten vertaisryhmätoiminnan toteuttamisen, miten lapset hyötyvät siitä ja kuinka toimintaa voisi kehittää. Toisena tavoitteena oli tarjota perhetyöntekijöille aika ja paikka lasten vertaisryhmätoiminnasta keskustelulle ja kokemusten vaihtamiselle. Tarkastelun kohteena olivat Seitti-hankkeessa mukana olevien tahojen lastensuojelun perhetyöntekijöiden kokemukset. Lahden kaupunki, Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymän Peruspalvelukeskus Aava ja Läntisen perusturvapiirin Peruspalvelukeskus Oiva-liikelaitos ovat hankkeessa mukana olevia toimijoita.

Opinnäytetyön teoreettisina lähtökohtina toimivat lastensuojelun perhetyö ja lasten vertaisryhmätoiminta. Tutkimuksessa käytettiin laadullista tutkimusotetta. Tutkimuksen aineisto kerättiin focus group -ryhmäkeskustelumetodilla ja analysoitiin sisällönanalyysimenetelmällä. Opinnäytetyömme tulokset voidaan hyödyntää seudullisessa Seitti-hankkeessa jo sen toteutusaikana.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että lasten vertaisryhmätoiminta on tärkeä osa lastensuojelun perhetyötä. Ryhmätoiminnan nopea käynnistäminen esille nousseen tarpeen pohjalta nähdään merkityksellisenä. Lasten vertaisryhmätoiminta on monipuolista ja sen toteuttaminen on lisääntynyt vuosien kuluessa. Perhetyöntekijät kokivat ryhmätoiminnan toteuttamisen mielekkäänä, mutta käynnistämiseen liittyvät käytännön toimenpiteet ovat työläitä. Lasten vertaisryhmiä ohjataan useimmiten parityönä toiminnallisia menetelmiä käyttäen.

Tulokset ilmaisivat myös, että lasten vertaisryhmätoiminnan toteuttaminen vaatii erilaisia sisäisiä ja ulkoisia rakenteita sekä lähiesimiesten tukea ja yhteistyötä sekä lasten vanhempien että yhteistyötahojen kanssa. Perhetyöntekijät kokivat, että lapset saavat vertaisryhmätoiminnasta monenlaista hyötyä, kuten vertaistuen ja osallisuuden kokemuksia sekä erilaisia sosiaalisia- ja vuorovaikutustaitoja. Keskeisimpinä kehittämiskohteina olivat ryhmien ja yhteistyön lisääminen sekä perhetyöntekijöiden lisäkouluttautuminen. Perhetyöntekijöiden näkemysten mukaan lasten vertaisryhmätoimintaa tulisi kehittää ennaltaehkäisevään suuntaan.

Avainsanat: lastensuojelu, perhetyö, lapset, ryhmätoiminta, vertaistuki

Lahti University of Applied Sciences
Degree programme in Social Services

LAMBERG, TUJJA & MARTIKAINEN, TIINA:

Peer support group activities for children in child welfare family support work
“It’s a way of preparing them for life’s storms.”

Bachelor’s thesis in Social Pedagogy for Work with Children and Young People,
64 pages, 4 appendices
Autumn 2010

ABSTRACT

The thesis studies children’s peer support group activities organised by child welfare family support services. The primary objectives of the thesis were to describe children’s peer support group activities, determine the factors that enable the implementation of such activities in child welfare family support work, analyse the benefits of the activities for children and discover areas of improvement. A further objective was to offer family support workers a time and place to discuss children’s peer support group activities and exchange experiences. We surveyed the experiences of child welfare family support workers employed by the participants of the Seitti project: the City of Lahti, the Aava Centre for Basic Services of the Päijät-Häme Social and Health Care Group and the Oiva Centre for Basic Services.

The theoretical background of the thesis is based on child welfare family support work and peer support group activities for children. In the study we applied a qualitative approach. The research material was collected using focus group discussion method and analysed using content analysis method. The results of our thesis can be used in the regional Seitti project while the project is still ongoing.

The results of the study showed that peer support groups for children are an important part of child welfare family support services. A quick response to a need to start a peer support group is considered essential. Children’s peer support group activities take many forms, and more groups are being established each year. Family support workers said that work with peer support groups is meaningful, but getting a group started is a complicated process. Children’s peer support groups are usually led by a team of two family support workers, using action methods. The results also indicated that the implementation of children’s peer support group activities requires various internal and external structures, support from the immediate supervisors and collaboration with the parents and co-operation partners. Family support workers felt that the groups are beneficial for the children in many ways. For example, the children experience peer support and involvement and learn social and interactive skills. The most important areas of improvement included increasing the number of groups, enhancing co-operation and providing further training for family support workers. According to family support workers, further development of children’s peer support group activities should focus on the prevention of problems.

Keywords:

child welfare, family support work, children, group activities, peer support

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	LASTENSUOJELUN PERHETYÖ	2
2.1	Perhetyön paikka ja määrittely lastensuojelutyössä	3
2.2	Lastensuojelun perhetyö Seitti-hankkeessa	5
2.3	Lapsi perhetyön keskiössä	7
3	LASTEN VERTAISRYHMÄTOIMINTA	8
3.1	Lasten vertaisryhmätoiminnan erityispiirteet	8
3.2	Lapsi vertaisryhmän jäsenenä	10
3.3	Vertaisryhmätoiminta työmenetelmänä	11
3.4	Kokemuksia lasten vertaisryhmätoiminnasta	13
4	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TEHTÄVÄT	16
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA AINEISTO	17
5.1	Tutkimusmetodologiset valinnat	18
5.2	Focus group -aineistonkeruumetodina	19
5.2.1	Ryhmäkeskustelutilaisuuden suunnittelu	21
5.2.2	Moderointitiimin roolit ryhmäkeskustelussa	23
5.3	Aineiston käsittely ja analyysi	25
6	TULOKSET	28
6.1	Lastensuojelun perhetyön vertaisryhmätoiminta	28
6.2	Perhetyöntekijöiden kokemuksia vertaisryhmätoiminnasta	29
6.3	Lasten vertaisryhmätoiminnan toteuttaminen	32
6.3.1	Markkinointi ja vertaisryhmätoimintaan sitoutuminen	32
6.3.2	Tavoitteenasettelu	34
6.3.3	Ohjaamiskäytännöt ja käytettävät menetelmät	36
6.3.4	Arviointi, dokumentointi ja tilastointi	37
6.4	Vertaisryhmätoiminnan toteutuksen mahdollistavat tekijät	38
6.4.1	Ryhmätoiminnan rakenteet	39
6.4.2	Yhteistyö vanhempien ja yhteistyötahojen kanssa	41
6.5	Lasten saama hyöty vertaisryhmätoiminnasta	42
6.5.1	Vertaistuki ja osallisuus	43

6.5.2	Sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot	44
6.6	Lasten vertaisryhmätoiminnan kehittämistarpeet	45
6.6.1	Ryhmätoiminnan kehittäminen	45
6.6.2	Yhteistyön kehittäminen	46
7	TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	47
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	50
9	POHDINTA	55
	LÄHTEET	59
	LIITTEET	65

1 JOHDANTO

Perhetyössä on ensiarvoisen tärkeää, että lapsi havaitaan vanhempiensa ja perheensä takaa; hänen kanssaan työskennellään suoraan ja häntä arvostetaan tiedon tuottajana. Lastensuojelun perhetyössä toteutettavalla monimuotoisella lasten vertaisryhmätoiminnalla pyritään vastaamaan erityisesti lasten tarpeisiin. Opinnäytetyömme tarkoituksena on kartoittaa lastensuojelun perhetyössä toteutettavaa lasten vertaisryhmätoimintaa Lahden kaupungissa sekä Läntisen perusturvapiirin Peruspalvelukeskus Oiva -liikelaitoksessa ja Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveystyöryhmän Peruspalvelukeskus Aavassa. Peruspalvelukeskus Oiva -liikelaitos kuuluu Hollolan kunnan organisaatioon. Se vastaa Asikkalan, Hollolan, Hämeenkosken, Kärkölan ja Padasjoen sosiaali- ja perusterveydenhuollon palveluiden järjestämisestä. Peruspalvelukeskus Aava tuottaa sosiaali- ja perusterveydenhuollon lähi- ja keskittetyt palvelut kahdeksan kunnan alueella, jotka ovat Artjärvi, Hartola, Iitti, Myrskylä, Nastola, Orimattila, Pukkila ja Sysmä. Käytämme näistä jatkossa nimityksiä Lahti, Oiva ja Aava.

Lastensuojelun perhetyön kehittämistä ja alueellista yhtenäistämistä koordinoidaan parhaillaan Seitti-hankkeen tiimoilta. Opinnäytetyömme tulokset voidaan hyödyntää hankkeessa jo sen toteutusaikana. Aiheemme on ajankohtainen ja tärkeä, sillä lasten vertaisryhmätoiminta on menetelmänä vielä nuori ja vähänkäytetty työmuoto (Taitto 2001, 208, Välivaara 2004, 21) ja sitä koskeva tutkimus on vähäistä (Taitto 2001, 208, Eskonen 2005, 146).

Opinnäytetyössä selvitämme ensin teoreettisina lähtökohtina lastensuojelun perhetyötä ja lasten vertaisryhmätoimintaa. Tutkimuksellinen osuus tuo näkyväksi, mitä on lastensuojelun perhetyössä tehtävä lasten vertaisryhmätoiminta kokonaisuudessaan. Lisäksi tutkimus tuo ilmi ja antaa keinoja lasten vertaisryhmätoiminnan kehittämiseen. Tutkimuksemme on laadullinen tutkimus ja aineistokeruumetodinamme on focus group -ryhmäkeskustelumenetelmä. Opinnäytetyössä käytämme lastensuojelulain (417/2007, 6 §) hengessä lapsinimitystä kaikista alle 18-vuotiaista lapsista, vaikka puhumme myös varhaisnuorista ja nuorista.

2 LASTENSUOJELUN PERHETYÖ

Lastensuojelulain (417/2007) mukaan lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, jota toteutetaan tekemällä lastensuojelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. (Lastensuojelulaki 417/2007, 1§, 2§, 3§.)

Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen velvollisuutena on ryhtyä avohuollon tukitoimiin viipymättä, jos lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä, tai jos lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä vahvistaa ja tukea vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskyykyä ja -mahdollisuuksia. Tukitoimia toteutetaan mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. (Lastensuojelulaki 417/2007, 34 §.)

Lastensuojelulaissa (417/2007, 36 §) on säädetty, että sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on muun muassa lasten päivähoidon, kotipalvelun, toimeentulotuesta annetun lain mukaisen toimeentulon ja ehkäisevän toimeentulotuen lisäksi tarvittaessa järjestettävä avohuollon tukitoimina esimerkiksi perhetyötä ja vertaisryhmätoimintaa. Lastensuojelun perhetyö on sosiaalityöntekijän päätöksellä annettava maksutonta, suunnitelmallista ja tavoitteellista työtä lapsen ja perheen hyväksi. Työskentelyn tavoitteena on tarkempi tutustuminen ja arviointi perheen tilanteeseen sekä työskentely yhteisesti hyväksytyyn tavoitteeseen saavuttamiseksi. Usein lastensuojelun perhetyö on moniammatillista ja pitkäkestoista yhteistyötä perheen hyväksi. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 43.)

2.1 Perhetyön paikka ja määrittely lastensuojelutyössä

Heino, Berg ja Hurtig (2000, 7, 10) toteavat vuonna 2000 ilmestyneessä laajassa erilaisten perhetyön mallien ja työmuotojen jäsentämisestä koskevassa selvitystyössä, että perhetyön työmenetelmiä on kehitelty eri tahoilla toisistaan tietämättä ja kokemuksiin juurikaan vaihtamatta. Lastensuojelun perhetyön ympärillä toimii monia tahoja monenlaisissa tehtävissä; perhetyön käytännöt ovat kirjavia ja käsitteitä on käytössä lukematon määrä. Puhe perhetyöstä on yhtäältä yleisluontoista ja hämmentävää, toisaalta tarkkaa kuvausta. Jäsentymätön perhepuhe ei kuitenkaan kerro, mitä perhetyöllä lastensuojelussa tarkoitetaan, mitä perheissä tuetaan ja millaisiin arvoihin tukeminen perustuu.

Reijosen (2005, 10 - 11) mukaan perhetyö vastaa lastensuojelun kahdenlaiseen tehtävään, lapsen edun turvaamiseen ja perheiden tukemiseen. Jälkimmäinen on helpommin mielletävissä perhetyön tehtäväksi. Lapsen edun turvaaminen perhetyössä on harvoin aivan yksiselitteinen asia, ja keskeinen kysymys on, että mikä on lapsen rooli perhetyön kokonaisuudessa. Perhetyön tavoitteet ovat jokaisen perheen kohdalla erilaisia, mutta tähtäävät perheen itsenäiseen selviytymiseen ilman ulkopuolisia tukitoimia. Ensisijaisena perhetyön tavoitteena on kuitenkin edistää perheiden hyvinvointia lastensuojelulainsäädännön mukaisesti.

Myös Myllärniemi (2007, 5 - 7) huomauttaa, että perhetyö on käsitteenä ja ammatikäytäntönä suhteellisen uusi. Käsite on vähitellen viime vuosikymmeninä vakiintunut lastensuojeluun, mutta sen täsmällinen määrittely on vaikeaa. Perhetyön keskiössä ovat lapset ja vanhemmat. He ovat konkreettisia toimijoita, jotka muodostavat perheen ja perhetyön kohteen. Perhetyön kontekstien eli toimintaympäristöjen toinen taso on toiminnan taso, joka kuvaa perhetyön toimintaa ja toimintapaikkaa eli sitä kuka tekee, mitä tekee, miten ja missä tekee sekä ketkä osallistuvat. Toimintaperiaatteiden ja -orientaatioiden taso sisältää perhetyön toiminnan reunaehdot kuvaavia asioita, kuten työn ohjeistukset ja periaatteet. Lastensuojelun perhetyössä toiminnan perimmäinen tavoite ja ylin ohjenuora on lapsen etu.

Reijonen (2005, 10 - 11) ja Myllärniemi (2007, 7) selvittävät, että perhetyön ideo-

logiaa määrittää ajatus siitä, että läheissuhteiden jatkuvuudella turvataan lähtökoh-
taisesti lapsen etu. Siitä johtuen perhetyön keskeisimmäksi tavoitteeksi nostetaan
useimmiten vanhemmuuden ja perheen tukeminen. Perhetyön toiminnan keskiössä
voidaan nähdä vuorovaikutuksen tukeminen, sillä vanhemmuus on aina vuorovai-
kutusta lapsen ja vanhemman välillä. Perhetyön tavoitteena on tilanne, jossa lap-
sen tarpeet ovat vanhemmalle tärkeitä ja ymmärrettäviä.

Myllärniemi on jäsentänyt perhetyötä ammattikäytäntönä toimintatutkimuksensa
valossa. Hän sanoo perhetyön käytäntöjen ja orientaatioiden rakentuvan useam-
mista toimintakehyksistä. Kehykset luonnehtivat asiakaskohtaamisten rakennetta,
keskustelunaiheita, työntekijöiden puhe- ja tulkintatapoja ja käytettäviä välineitä.
Perhetyön kehysorientaatioita ovat perhekehys, vanhemmuustyön kehys sekä lap-
sen yksilöivä -orientaatio ja lapsen suojele -orientaatio. Perhekehys toimi tutki-
muksessa yhdenlaisena normina. Perhetyöntekijät kohdentavat perheen tilanteesta
riippuen voimavaransa ja työskentelynsä joko vanhempiin tai lapseen. Toiminnan
tasolla vanhemmuustyön kehys on tavallisin kehys. Lapsen suojele -orientaatio on
eräänlainen passiivinen kehys, joka aktivoituu vasta huolen konkretisoituessa.
(Myllärniemi 2007, 24 - 29.)

Heino (2008, 46 - 48) sanoo, että lastensuojelun perhetyön tehtäviä on määritelty
monin tavoin, kuten kuntouttava perhetyö, intensiiviperhetyö, perhekuntoutus ja
välimaaston perhetyö. Tällöin tehtävät muodostuvat helposti varsin laajoiksi teh-
täväkuvauksiksi. Hänen selkeytysehdotuksensa lastensuojelun kehittämisohjelmal-
le tekemässään selvityksessä on, että sateenvarjokäsitteenä käytettäisiinkin lasten-
suojelun perhetyö -käsitettä. Tällöin lastensuojelun perhetyöllä tarkoitettaisiin
lastensuojelukontekstissa tapahtuvaa, lapsilähtöistä, perhettä tukevaa ja perheko-
konaisuuden toimivuutta vahvistavaa työtä. Se olisi tavoitteellista ja suunnitelmal-
lista, intensiivistä ja ammatillista, psykososiaalista ja toiminnallista moniammatil-
lista työtä, joka kohdistuu sekä perheen jäseniin yksilöinä että perhekokonaisuus-
teen, ja jota tehdään ensisijaisesti perheen kotona. Lastensuojelun perhetyön käyn-
nistymistä edeltää lähete tai ammatillinen arvio perhetyön tarpeesta. Työn etene-
mistä arvioidaan säännöllisesti ja sovitusti asiakkaan, lapsen asiasta vastaavan
sosiaalityöntekijän ja muiden asianosaisten kanssa. Siihen kytetään tarvittaessa

muita palveluja. Lisäksi huolehditaan, että perhetyön jälkeen lapsen ja perheenjäsenten tarvitsemista palveluista ja tuesta on sovittu.

2.2 Lastensuojelun perhetyö Seitti-hankkeessa

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa kehittämisohjelmassa (Kaste) on luotu ensimmäistä kertaa maanlaajuinen lasten-, nuorten- ja perhepalvelujen monialainen kehittämisverkosto Lasten Kaste, jonka yksi viidestä alueellisesta kehittämissankkeesta on Väli-Suomen Kasperihanke (Mäkelä 2010). Saastamoisen (2010, 2, 4) mukaan Kasperihankeella on 11 osahanketta, joista yksi Päijät-Hämeen alueella toimivista on Seitti-hanke; kaksi muuta osahanketta ovat Silta ja Sihti. Seitti-hanke koordinoi kehittämiseen liittyvää kolmen hankkeen yhteistyötä. Kaikki osahankkeet toimivat yhteistyössä lapsiperheiden palvelujen kanssa, mutta niiden lähtökohdat ja painopisteet ovat erilaisia. Silta keskittyy ennakoivaan, Seitti varhaiseen ja Sihti korvaavaan tukeen. Seitti-hanke toteutetaan 1.1.2010 - 31.10.2011 välisenä aikana. Siinä ovat mukana Lahti, Aava ja Oiva (kuvio 1). Hankkeessa keskitytään seudullisesti perhetyön kehittämiseen sekä muiden lastensuojelun avohuollon tukitoimien ja keinovalikoiman kehittämiseen ja laajentamiseen lastensuojelun sosiaalityössä.

SEITTI-HANKE 1.1.2010 - 31.10.2011		
Lahden kaupunki	Päijät-Hämeen Sosiaali- ja terveysyhtymän Peruspalvelukeskus Aava	Läntisen perusturvapiirin Peruspalvelukeskus Oiva -liikelaitos
Hankkeen hallinnoija	Artjärvi Hartola Iitti Myrskylä Nastola Orimattila Pukkila Sysmä	Asikkala Hollola Hämeenkoski Kärkölä Padasjoki

KUVIO 1. Seitti-hankkeeseen osallistuvat tahot.

Seitti-hanketta edelsi kolmen kuukauden esiselvitysaika syksyllä 2009, jolloin kartoitettiin muun muassa perhetyön nykytilaa. Lastensuojelun ja ehkäisevän perhetyön osalta alueen yhteisiksi kehittämiskohteiksi nousivat perhetyön muotojen ja perhetyötä tekevien ammattinimikkeiden yhtenäistäminen. Muita kehittämisen kohteita ovat lastensuojelun avoimuuden sosiaalityöntekijöiden kanssa tehtävän yhteistyön lisääminen, perhetyön arvioinnin ja vaikuttavuuden mittaaminen sekä näiden kautta asiakkaan osallisuuden lisääminen. Lisäksi kehitetään dokumentointia ja järjestetään yhteistä koulutusta. (Saastamoinen 2010, 2, 40.)

Saastamoinen (2010, 16 - 17) selvittää, että perhetyön kartoituksessa tuli esiin perhetyön muotojen, käsitteiden ja nimikkeiden olevan seudullisesti samanmuotoisia. Ne ovat kuitenkin erinimisiä, joten asiakkaan näkökulmasta perhetyö voi olla varsinainen käsiteviidakko (kuvio 2). Seitti-hankkeen alueen perhetyön määrittelyjen ja käytäntöjen kirjavuus vastaavat valtakunnallista tilannetta (ks. Heino ym. 2000, Heino 2008). Uusimäki (2005, 6, 192) tekee samantyyppisiä havaintoja perhetyön selvitystyössään, joka liittyi Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen Moniammatillisella yhteistyöllä lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn (Preventteri) -hankkeeseen. Perhetyö koetaan monin tavoin määritellyksi, hajallaan olevaksi ja epäselväksi niin palvelujärjestelmässä kuin perheisiin kohdistuvana työotteena.

LASTENSUOJELUN PERHETYÖ SEITTI-HANKKEESSA		
Lahti 16 ohjaajaa	Aava 8 sosiaali-ohjaajaa	Oiva 8 lastensuojelun perhetyöntekijää
<ul style="list-style-type: none"> • Lastensuojelun perhetyö / Lasten ja nuorten perhetyö • Ryhmätoiminta 	<ul style="list-style-type: none"> • Välimaaston perhetyö • Lastensuojelun perhetyö • Kuntouttava perhetyö • Ryhmätoiminta 	<ul style="list-style-type: none"> • Nopean puuttamisen perhetyö • Kuntouttava perhetyö • Intensiivi-perhetyö • Ryhmätoiminta

KUVIO 2. Seitti-hankkeen lastensuojelun perhetyöntekijöiden nimikkeet ja perhetyön muodot 2009.

Pääsääntöisesti Oivan, Aavan ja Lahden perhetyön työskentely koostuu ennalta sovituista kotikäynneistä ja käyntien aikana tapahtuvista keskusteluista, tukemisesta ja ohjaamisesta. Alueen lastensuojelun perhetyössä korostuu hieman enemmän vuorovaikutuksellinen ja menetelmällinen perhetyö kuin kotipalvelun ja ehkäisevän perhetyön palveluiden perhetyössä. Ryhmätoimintoina alueen perhetyössä järjestetään vertaisryhmätoimintaa, perhekahvilatoimintaa ja perheleirejä. (Saastamoinen 2010, 27 - 28.)

2.3 Lapsi perhetyön keskiössä

Lasten ammatillista auttamistyötä koskevissa tutkimuksissa on kiinnitetty huomiota siihen, miten lasten asema voi määrittyä hyvin eri tavoin erilaisissa institutionaalisissa työkäytännöissä. Lasten paikka rakentuu omalla logiikallaan sen mukaan mihin työskentelyssä pyritään. Eskonen (2005, 145) jäsentää, että joissain lastensuojelun käytännöissä lapsia autetaan auttamalla vanhempia ja lapset ovat hyvin vähän läsnä auttamisen tilanteissa. Toisissa työkäytännöissä lapset pyritään tietoisesti ottamaan mukaan keskusteluihin. Lasten näkemyksillä koetaan olevan tärkeä merkitys auttamistyön etenemisen kannalta. Lisäksi on käytäntöjä, joissa huomio ja auttaminen kohdistuvat lasten kanssa toimimiseen.

Hurtig (2003, 37 - 39, 181) kuvaa perhetyön auttamisen mallia tiheäksi ja se rakentuu sellaisten olettamuksien varaan, että lasten ongelmat ja avuntarpeet ovat yhteydessä vanhempiin. Lapsia autetaan vanhempia auttamalla. Väitöskirjatyössä lastensuojelun perhetyön käytännöistä Hurtigin ajatusrakenteet lasten paikan problemaattisuudesta saivat tukea ja huoli lasten mahdollisuudesta saada apua vahvistui. Perhetyö lasten auttamisen välineenä tarvitseekin rinnalleen sellaista toiminnallista osaamista, jossa yhdistyvät taito kohdata lapsi ja kyky arvioida tilannetta lapsen näkökulmasta. Lisäksi tarvitaan taitoa säädellä oma toiminta tilanteen ja asioiden vakavuuden mukaan. Möller (2005, 68) lisää, että perhetyössä näkökulman kääntyminen lapsen kokemusmaailmaan merkitsee muutosta myös seurannassa ja arvioinnissa. Merkittävää ei ole seurata niinkään sitä, muuttavatko vanhemmat elämäntapaansa tai käyttäytymistään vaan merkityksellisempää on

arvioida, näkykö muutos lapsen elämässä ja kokemuksissa.

3 LASTEN VERTAISRYHMÄTOIMINTA

Yleensä vertaistoiminnasta tai vertaisryhmätoiminnasta puhuttaessa tarkoitetaan vertaistukea (peer support), oma-aputoimintaa (self-help), itseapuryhmiä, läheisryhmiä, tukiryhmiä (support group) ja keskinäisen tuen (mutual support, mutual aid/assistance) ryhmiä. Vertaisuuteen perustuvalla toiminnalla on useita nimityksiä, joten käsite on edelleen epämääräinen ja selkiytymätön. (Taitto 2001, 193.) Nylund (2005, 195, 198 - 199) sanoo, että vertaistoiminnan kasvu kertoo ihmisten tarpeesta jakaa kokemuksiaan ja saada tietoa samankaltaisessa elämäntilanteessa olevilta. Vertaistuki, kokemusten ja tiedon jakaminen sekä vaihtaminen ovat olleet vertaisryhmien keskeisiä teemoja useita vuosikymmeniä. Taitto (2002, 22) lisää, että vertaisryhmien toimintaperiaatteisiin kuuluu vastavuoroisuus, yhteisöllisyys, yhteisvastuu, vapaaehtoisuus ja maksuttomuus sekä yhteinen intressi. Aikuisten vertaisryhmillä ei useinkaan ole erillistä vetäjää, vaan ryhmän jäsenet ovat toistensa vertaisia.

3.1 Lasten vertaisryhmätoiminnan erityispiirteet

Nylund (2005, 200 - 201) mukaan lasten vertaisryhmätoiminnan tavoitteena on, että lapset tapaavat muita samankaltaisessa elämäntilanteessa olevia lapsia. He tietävät kokemuksesta, mitä toiset tuntevat ja tulevat näin tietoisiksi, että eivät ole yksin vaikeassa elämäntilanteessa. Lasten vertaisryhmätoiminnalla on omat erityispiirteensä, koska niissä on pääsääntöisesti ammattilainen tai ainakin aikuinen vetämässä ryhmätoimintaa ja ohjaamassa lasten keskinäistä vuorovaikutusta. Lasten vertaisryhmätoimintaan kuuluu joskus vanhemmille tarkoitettuja omia tukiryhmiä, jotka ovat niin ikään usein ammattilaisten vetämiä. Myös Taitto (2001, 199) sekä Inkinen ja Söderblom (2005, 14) painottavat, että lasten vertaisryhmätoiminta täyttää lähes kaikki vertaistoiminnan kriteerit; se perustuu kokemusten jakamiseen ja vastavuoroisuuteen.

Taitto (2001, 206 - 207) sekä Inkinen ja Söderblom (2005, 16) tarkentavat, että lasten vertaisryhmätoiminnan päätavoitteena on ehkäistä lasten mahdollisia tulevia ongelmia. Lapsen näkökulmasta lasten vertaisryhmätoiminnan tavoitteena on antaa lapselle tietoa, ymmärrystä ja mahdollisuus toipua kokemuksista, vahvistaa lapsen minäkuva, tukea lasta tiedostamaan omia kykyjään, tunteitaan, tarpeitaan ja oikeuksiaan sekä tukea lasta toimimaan vuorovaikutussuhteissa toisten kanssa. Keskeisenä tavoitteena on myös vahvistaa lapsen itsetuntoa ja autonomiaa, jotta eriytyminen vanhemmista ja heidän ongelmistaan voisi olla tulevaisuudessa mahdollista sekä tukea arjessa selviytymistä ja turvallisuutta.

Nylund (2005, 200) esittää, että lapsinäkökulman esiintulo ja korostuminen käytännössä ja tutkimuksessa on vaikuttanut lasten vertaisryhmätoiminnan kasvuun viimeisen kymmenen vuoden aikana Suomessa ja muualla maailmassa. Osa lasten vertaisryhmätoiminnassa on perustettu ennaltaehkäisevästä näkökulmasta, jos esimerkiksi lasten vanhemmat ovat eronneet tai lapsilla tai heidän vanhemmillaan on päihde- (Taitto 2001, 2002) tai mielenterveysongelmia (Inkinen 2001, Inkinen & Söderblom 2005). Eskonen (2005a, 146, lisäksi ks. Oranen 2001) on tarkastellut väkivaltaa omissa kodeissaan kokeneille lapsille suunnattuja ryhmiä, joista on saatu hyviä kokemuksia. Ryhmissä lapset esimerkiksi oppivat puhumaan kokemastaan väkivallasta ja siihen liittyvistä tunteista.

Ryhmiä on perustettu myös adoptio- ja sijaislapsille, joissa lasten on ollut mahdollista työstää kokemuksiaan ja tunteitaan sekä jakaa niitä toisten samoja asioita kokeneiden lasten kanssa (Välivaara 2004). Lisäksi on ollut ryhmiä sijaisvanhempien biologisille lapsille sekä vammaisten ja syöpää sairastavien lasten sisaruksille, jotka usein jäävät vähälle huomiolle sijaislasten, vammaisten ja sairastavien lasten sekä vanhempien saadessa erilaista tukea. Lasten ryhmätoimintaan osallistuminen ammattilaisten vetämissä ryhmissä on tutkimuksen mukaan lisännyt lasten itsetuntoa, elämänlaatua ja ymmärrystä perheen ja sisarusten tilanteeseen. (Nylund 2005, 200.)

3.2 Lapsi vertaisryhmän jäsenenä

Lapsen kanssa työskentely edellyttää hänen osallisuutensa mahdollistavia ja lasta kiinnostavia toiminnallisia tuen muotoja kuten vertaisryhmätoimintaa. Ryhmä on leikkeineen ja peleineen lapselle luonnollinen toimintaympäristö ja lapsen toiminta on ryhmässä spontaanimpaa kuin kahdenkeskisissä tapaamisissa. Lisäksi ryhmä tarjoaa luonnolliset puitteet myös sosiaalisten taitojen, ongelmanratkaisun ja erilaisten selviytymiskeinojen opettelemiseen. Ryhmässä lapsi joutuu ottamaan huomioon toiset ja harjoittelemaan itsensä ymmärretyksi tekemistä. Tunteiden ilmaiseminen on avointa, toisten tunneilmaisusta voi oppia ja omien tunteiden rakentavaa ilmaisua voi kehittää turvallisessa ja tutussa ryhmässä. (Väliavaara 2004, 20.)

Pienet lapset tarvitsevat selkeän viitekehyksen olleessaan mukana vertaistoiminnassa. Heidän on tärkeää ymmärtää, että juuri tässä ryhmässä käsitellään esimerkiksi vanhempien alkoholinkäyttöä. Turvallisuuden tunteen kokemisen ja luottamuksen syntymisen kautta lapsi voi saada toivoa selviytymisestä, vaikka perheen tilanteessa ei tapahtuisi muutosta. Lapset voivat reagoida hyvin eri tavalla vakaviin perhetilanteisiin, mutta kokemukset voivat olla samankaltaisia. Ryhmässä lapsi kuulee toisen lapsen puhuvan samasta asiasta, mitä hän itse on kokenut. Tällöin lapsi saa nimet kokemuksilleen ja tunteilleen, ja alkaa purkaa niitä sanoilla tai toiminnalla. Lasten vertaisryhmätoiminnan merkitys perustuu siihen, että lapsi kokee kuuluvansa ja liittyvänsä johonkin sekä tulevansa hyväksytyksi sellaisena kuin on. Lasten vertaisryhmätoiminta on kehittynyt paikkaamaan puutteita perinteisissä perheen tehtävissä. (Taitto 2001, 199, 202.)

Eskonen (2005a, 148) ilmaisee, että lapsen kuuleminen ei ole vain kuuntelemista, sillä kuulemiseen liittyy pyrkimys kuulla lasta, kiinnostus lapsen asiaan, taito välittää lapselle tunne siitä, että hänen asiaansa halutaan kuulla, taito esittää kysymyksiä, olla läsnä ja reagoida lapsen kertomaan. Eskonen (2005b, 64 - 65) tutki väitöskirjatyössään sitä, mitä ja miten lapset kertovat terapeuttisissa ryhmissä perheväkivallasta. Ryhmien toiminnasta teki erityisen kollektiivisuuden elementti; hyvin yksityisistä ja henkilökohtaisista kokemuksista voi syntyä yhteisesti jaettua. Institutionaalisissa kohtaamisissa lasten ja ammattilaisten kesken voi lapsille syn-

tyä muistoja siitä, että aikuiset ovat puuttuneet ja välittäneet siitä, mitä heille on tapahtunut. Lapsille voi syntyä myös kokemus siitä, että on olemassa ihmisiä, jotka ajattelevat, että väkivallan käyttäminen ei ole hyväksyttävää. Lisäksi toisten lasten kertomusten kuulemisen kautta voi syntyä yhteisesti jaettu näkemys väkivallasta, johon lapset voivat peilata omia kokemuksiaan. Söderblom (2005, 85) puolestaan haastatteli pro gradu -tutkielmaansa lapsia, jotka osallistuivat vertaisryhmätoimintaan masentuneen vanhempansa kanssa. Ryhmään osallistuminen muodostui lapsille pääosin positiiviseksi kokemukseksi. Ryhmän päättymisen jälkeen lapsilla oli enemmän ymmärrystä omasta tilanteestaan ja suurempi luottamus arkipäivään kuin ennen ryhmää.

3.3 Vertaisryhmätoiminta työmenetelmänä

Heikkisen (2009) mukaan lastensuojelun avohuollon ryhmätoiminta on ammattilaisten ohjaamaa vertaisryhmiin kohdistuvaa toiminnallisiin ja terapeutisiin työmenetelmiin perustuvaa säännöllisesti järjestettävää palvelua. Se tarjoaa lapsille tapauskohtaista yksilötyötä rikkaampia kokemuksia ja enemmän tukea (Heikkinen 2005, 326). Ryhmätoiminnan perusarvoja ovat aito kohtaaminen, innostaminen ja osallisuus. Ryhmätoimintaa on järjestetty erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille lastensuojelun omana toimintana sekä yhteistyössä eri hallintokuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Ryhmässä tapahtuva toiminta tähtää suojaavien tekijöiden tunnistamiseen, varhaiseen tukemiseen ja riskejä ehkäiseviin vaikutuksiin. Lastensuojelun avohuollon vaikuttavuuteen pyrkivän ryhmätoiminnan tärkeimpiä periaatteita on muun muassa, että toiminta on tavoitteellista ja se sisältää yksilö- ja/tai ryhmäkohtaisen suunnitelman, sitä dokumentoidaan ja työtä arvioidaan (Heikkinen 2005, 237).

Myös Taitto (2001, 200) on sitä mieltä, että lasten vertaisryhmätoiminta soveltuu sosiaalityön avohuollon tukitoimenpiteisiin osana preventiivistä eli ehkäisevää työtä. Organisatorisesti lasten vertaisryhmätoimintoja voidaan toteuttaa moniammatillisessa verkostossa esimerkiksi sosiaalitoimen organisoimana. Taitto (2001, 201) jatkaa, että lasten vertaisryhmätoiminta ei ole terapiaa. Toiminta perustuu

psykososiaaliseen ja ryhmädynaamiseen viitekehykseen, ja sitä voidaan pitää myös valmentavana, niin sanottuna psykoedukatiivisena toimintana. Erilaisina menetelminä lasten vertaisryhmätoiminnassa ovat keskustelut, luova toiminta, leikit, draama ja muut toiminnalliset menetelmät lasten iän, kehitystason, valmiudet ja tarpeet huomioiden. Lasten vertaisryhmätoiminnan menetelmällinen viitekehys voi Heikkisen (2009) mukaan perustua käytännöllis-teoreettisesta näkökulmasta esimerkiksi sosiaalipedagogiikkaan, elämyspedagogiikkaan, seikkailukasvatukseen, psykodraamaan, sosiodraamaan, toiminnalliseen terapiaan, psykoedukatiivisiin menetelmiin, taideterapiaan tai sosiokulttuuriseen innostamiseen. Tekniikkoja, joita käytetään menetelmällisen viitekehyksen yhteydessä voivat olla esimerkiksi metsäretket, kiipeily, vaellus, pelit, leikit, urheilu, arkiset askareet, taide ja kädentaidot, valokuvaus, keskustelu, luottamusharjoitukset tai ruokailu.

Heikkinen (2009) sanoo, että yhteisenä piirteenä ryhmän perustamiselle on ollut työntekijän huoli lapsen selviytymisestä perheessä, koulussa, itsenäisessä elämässä tai kaveripiirissä. Poissaolot koulusta ja kouluvaikeudet, sosiaalinen eristäytyminen, käytöshäiriöt sekä päihde- ja mielenterveysongelmat voivat olla syitä, joiden vuoksi ryhmän perustaminen nähdään tarpeellisena. Ryhmätoiminnan lisäksi osa lapsista on samanaikaisesti muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kuten lastensuojelun perhetyön, nuoripsykiatrisen poliklinikan, erityisopetuksen tai perheneuvolan piirissä.

Ryhmät ovat tavoitteiden ja tarpeiden suhteen erilaisia, ja ne voivat olla avoimia tai suljettuja sekä sukupuolen mukaan jaoteltuja tai sekaryhmiä. Avoimeen ryhmään voi tulla kuka tahansa, kun taas suljettu ryhmä on kohdennettua työtä, johon lapsilla katsotaan olevan erityinen tarve. Taitto (2001, 201) ja Heikkinen (2009) ovat yhtä mieltä siitä, että lastensuojelun avohuollon ryhmien tulee olla suljettuja, sillä uusien jäsenten tulo ryhmään kesken voi aiheuttaa lapsissa turvattomuutta. Ryhmätoiminnan ajallisen keston tulisi olla tarpeiden mukainen ja se voi vaihdella muutamasta kuukaudesta useisiin vuosiin. Myös tapaamistiheys ja intensiteetti voivat vaihdella. Ryhmien suositeltava koko on 2 - 6 lasta ja tavanomainen ohjaajien määrä 2 - 4 ryhmän koosta ja erityistarpeista riippuen (Heikkinen 2009.)

Ryhmien kokoaminen ja valikointi tulee perustua monipuoliseen tiedonmuodotukseen ja havainnointiin. Lasten elinoloja tulee tutkia siten, että riskien havainnointi sisältää tietoa nuorten kehityksellisistä tarpeista, yhteiskunnan tarjoamien palvelujen puutteista ja kodin, koulun sekä vapaa-ajan olosuhteista; muutos lasten hyvinvoinnissa on etusijalla. Lisäksi työtä arvioidaan yhdessä lasten kanssa, jotta menetelmiä voidaan kehittää nuorten tarpeiden mukaisiksi. Dokumentoinnin aineistoksi käyvät esimerkiksi työpäiväkirjamuistiinpanot, haastattelut, kyselyt ja soveltuvat arviointimenetelmät. Ryhmätoiminnan tulisi olla erillisresursoitu ja sillä olisi oltava oma kustannuspaikka lastensuojelussa tai perhetyössä. Mallin tulisikin olla vakiintunut täydentäväksi avohuollon tukitoimeksi alueellisessa lastensuojelussa. Ryhmätoiminta voidaan sisällyttää esimerkiksi perhetyöntekijän, sosiaaliohjaajan tai sosiaalityöntekijän tehtäväkuvaan. (Heikkinen 2009.)

3.4 Kokemuksia lasten vertaisryhmätoiminnasta

Alpo Heikkinen on työskennellyt vuosia lastensuojelun erityissosiaalityöntekijänä yhdessä Helsingin peruspiirissä, jossa työmenetelmänä on käytetty oireileville riskilapsille toiminnallisia pienryhmiä. Tavoitteena on ollut lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen sekä omien voimavarojen löytäminen ja vahvistaminen. (Heikkinen 2005, 322.) Heikkinen (2005, 326, 329) tuo esiin lastensuojelun kaksi toiminnallista pienryhmää, Lähiöpojat 1 ja 2, joissa hän oli mukana. Ensimmäisessä ryhmässä tuettiin kolmea 13 - 15-vuotiasta vaikeasti oireilevaa poikaa ja heidän kanssaan prosessi kesti vuoden. Toiseen ryhmään kuului viisi kouluvaikeuksissa olevaa poikaa, joita tuettiin toiminnallisesti kasvuyhteisössä neljä vuotta elämänsä kaaren varhaisnuoruvaiheen läpi 10 ikävuodesta 14 ikävuoteen saakka.

Näille lapsille ja nuorille näyttivät olevan keskeisinä korjaavina kokemuksina itsetuottamuksen kehittyminen sekä usko hyvyden olemassaoloon toisissa ihmisissä. Ryhmätoiminnan välineenä käytettiin seikkailu- ja sosiaalipedagogiikkaan rakentuvia metsäretkiä, leirejä, lukuisia leikkejä, pelejä ja harrastuksia. Toiminnallisissa menetelmissä ympäristö voidaan vaihtaa ja erilaisten toimintojen, kuten retkien ja kiipeilyn, ympärille rakennettujen säännöllisesti toistuvien ja pitkäjänteisten har-

joitusten avulla lapselle ja nuorelle voidaan antaa omaa toimintakykyä peilaavia tunnemuistoja, joiden avulla syntyy mahdollisuus jäsentää omaa elämänpolkua uudella tavalla. Toiminnallisella olemisella on kuitenkin myös kääntöpuolensa eli kyky ja vahvuus osata olla tekemättä mitään ja nauttia siitä; on tärkeä oppia kokemaan tarpeen siirtoa ja yhdessäolon mitääntekemättömyyden tiloja. Lähiöpojat 1-ryhmän kohdalla ikävin seuraus oli se, että projektilla sen enempää kuin sosiaalityöllä, nuorisotyöllä, koululla, vanhemmilla eikä poliisilla ollut enää pedagogisia eikä juridisia välineitä puuttumiseen. Oli jätävä odottamaan huostaanottoa ja rikosvastuukärrän täyttymistä. Huostaanottoakaan ei ole enää nuoruusiässä patenttiratkaisu, vaan tarvitaan vanhempien ja nuoren omaa sitoutumista muutostyöhön. (Heikkinen 2005, 326, 329 - 330, 333 - 334.)

Pekkarinen (2004, 1 - 2, 79 - 82; ks. myös Pekkarinen 2006) pyrki pro gradu -työssään tietämään ja ymmärtämään lastensuojelun avohuollon ryhmätoimintaan osallistuneiden noin 16-vuotiaan tyttöjen kokemuksia ryhmästä. Tarkoituksena oli kehittää nuorta kohtaavaa tutkimusotetta ja välittää nämä kokemukset sosiaalityön tutkimusperinteeseen. Tyttöjä yhdistivät lapsuus ja varhaisnuoruus samassa betonilähiössä sekä perhesuhteiden ja koulunkäynnin ongelmat, jotka johtivat myös lastensuojelun asiakkuuteen. Osa yhdistivät myös päihdeongelmat ja laitossijoitukset. Tyttöjen tarpeita varten räätälöitiin ryhmä, johon kutsuttiin kahdeksan alueen nuorta tyttöä. Ryhmä kokoontui viikoittain puolentoista vuoden ajan. Toimintaideologia kumpusi keskustelun ja toiminnallisuuden vuorottelusta sekä nuorten intensiivisestä kohtaamisesta ja osallisuudesta. Tyttöryhmän kohdalla voi puhua onnistumisesta, sillä tyttöjen kehitys oli kulkemassa kohti päihde- ja mielenterveysongelmien marginaalia. He olivat lähes täysin syrjäytyneet tukiverkoston rakenteista, kuten perheestä, koulusta ja harrastuksista. Ryhmätoiminta toimi kannustavana ja korjaavana menetelmänä, jonka taustalla vaikuttivat säännöllisyys, jatkuvuus ja vertaisuus. Tytöt löysivät ryhmän avulla kosketuksen ympäröivään todellisuuteen.

Savolainen (2007, 160) ohjasi työparinsa Pauliina Levamon kanssa murrosikäisten tyttöjen draamaryhmää kaksi vuotta työskennellessään Helsingin kaupungin Lähiöprojektissa perhetyöntekijänä. Ryhmätoiminnan käytäntönä oli tyttöjen arjen

tarinoiden työstäminen draaman avulla. Tyttöillä oli vaikeuksia koulussa ja kotona: rajua päihteiden käyttöä, koulupinnausta ja epäsosiaalisuutta. Toiminta sisälsi psykodraaman lisäksi myös muita toiminnallisia menetelmiä. Ryhmä perustettiin koulun toivomuksesta kuudelle tytölle, joilla oli vaara liukua koulutyöskentelyn ulkopuolelle ja se kokoontui kerran viikossa (Heikkinen ym. 2007, 13). Savolainen (2007, 161, 187) muistuttaa, että ryhmän käynnistäminen edellyttää huolellista suunnittelua ja valmistautumista, sillä nuorten ryhmän ohjaaminen on haastava tehtävä. Savolaisen mukaan ryhmä on kuitenkin yksi hänen tehokkaaksi havaitsemansa väline kasvattaa nuorena uskoa mahdollisuuksiinsa ja halua selviytyä.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiön Kuntoutus- ja kehittämiskeskus Huvitus kehitti varhaisen vastuunoton toimintaa Varvas-hankkeessa vuosina 2003 - 2007. Toiminta oli moniammatillista ja siinä yhdistettiin kuntien omien sekä Huvituksen työntekijöiden osaaminen. Tarkoituksena oli kehittää alueellista yhteistyötä ja tarjota lapsiperheille riittävän varhain palveluja lapsen ja vanhemman hyvinvoinnin tukemiseksi. Toiminta oli ryhmämuotoista ja kuntouttavaa perhetyötä, johon sisältyi muun muassa lasten ryhmiä. (Remsu & Törrönen 2007, 6 - 7, 115.) Esimerkiksi Kaarinassa aloitetun tyttökerhon tavoitteena oli tukea lapsia siirtymävaiheessa lapsuudesta nuoruuteen ja alakoulusta yläkouluun. Tyttökerhon tavoitteiksi kirjattiin murrosikään liittyvien asioiden käsittely ja omien voimavarojen vahvistaminen; ohjelma suunniteltiin niin tyttöjen kuin työntekijöiden valitsemien aiheiden pohjalta. Tytöt tulivat ryhmään kouluterveydenhoitajan ja sosiaalityöntekijöiden suosituksesta ja joillakin tytöistä oli lastensuojelun asiakkuus. Ryhmä kokoontui viikoittain koulupäivän jälkeen ja toiminta sisälsi keskustelua, tutustumiskäyntejä ja toiminnallisia tuokioita. Ryhmämuotoinen perhetyö jatkuu kaupungissa edelleen paikallisen yhteistyöverkoston suunnittelemana ja toteuttamana. (Elovaara 2007, 99, 104.)

Murrosikäisten lasten ryhmä vaikuttaa olevan haasteellinen lastensuojelun avoimuudelle. Pieniä lapsia voidaan auttaa kerhoissa, päivähoitossa ja koulussa, mutta murrosikäisten ongelmana on usein eristäytyminen sosiaalisista ja erityisesti sosiaalistavista kontakteista, ja heitä saatetaan pitää vaikeasti motivoitavana ja tavoitettavana ryhmänä. Lastensuojelun ryhmätoiminnalla on saatu rohkaisevia tuloksia

pienien lasten ja vanhempien suhteen, kun kunnat ja järjestöt ovat vuosien ajan tarjonneet mielenterveys- ja päihdeongelmaisten perheiden lapsille mahdollisuutta osallistua vertaisryhmätoimintaan. Työskentely vaikuttaisi olevan tuloksellista myös isompien lasten kohdalla, sillä tässä ikävaiheessa vertaisryhmän merkitys on huomattavan suuri. Onnistuessaan ryhmätoiminta tuottaa merkityksellisiä osallisuuden kokemuksia suurelle joukolle lastensuojelun tarpeessa olevista lapsista. Se tarjoaa myös uusia ulottuvuuksia työntekijöiden ja asiakkaiden väliselle vuorovaikutukselle. (Pekkarinen 2006, 126 - 127.)

Heikkinen (2005, 330) toteaa, että jos lapsella ja hänen vanhemmilla ei enää ole psyykkistä ja sosiaalista kapasiteettia sitoutumisessa yhteistyöhön, on lapsi ajautunut hyvinvointipalvelujen ulkopuolelle äärimmäiseen marginaaliin. Samaa asiaa painottaa Pekkarinen (2006, 127) sanoessaan, että lastensuojelun ryhmätoiminta ei ole mikään varma ratkaisu kaikille lapsille. Ryhmäprosessi saattaa karata käsistä ja ryhmädynamiikka kärjittää jo olemassa olevia ongelmia ilman riittävää osaamista. Ryhmätoiminnalla voidaan kuitenkin parhaassa tapauksessa tuottaa säästöjä niin talouden kuin inhimillisten tragedioiden osalta.

4 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TEHTÄVÄT

Meitä kiinnostavan ja seudullisesti merkittävän opinnäytetyömme aihe alkoi muodostua ajatuksissamme vuoden 2009 joulukuussa. Lähestyimme ensimmäistä kertaa yhteistyötahoamme Seitti-hankkeen suunnittelijaa Aija-Riitta Saastamoista tammikuussa 2010. Opinnäytetyömme alustava neuvottelu lastensuojelun perhetyön aihepiiristä toteutettavasta tutkimuksesta oli tammikuun lopussa 2010 Päijät-Hämeen ja Itä-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Versossa. Mahdollisia opinnäytetyön aiheita meillä oli alkujaan useita. Omakohtainen kokemus lasten vertaisryhmien ohjaamisesta sekä kiinnostus lasten kohtaamiseen, tukemiseen ja auttamiseen vertaisryhmätoiminnan avulla saivat meidät päättämään nimenomaan lasten vertaisryhmätoiminnan tutkimiseen. Halusimme alun alkaen keskittyä työsämme lastensuojelun perhetyöntekijöiden näkökulmaan osin työn kartoitusluonteen vuoksi.

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tutkia lastensuojelun perhetyössä toteuttavaa lasten vertaisryhmätoimintaa. Tutkimuksemme ensisijaisena tavoitteena oli kartoittaa, mitä on lastensuojelun perhetyössä toteuttava lasten vertaisryhmätoiminta kokonaisuudessaan perhetyöntekijöiden näkökulmasta. Toisena tavoitteenamme oli tarjota lastensuojelun perhetyöntekijöille aika ja paikka lasten vertaisryhmätoiminnasta ja sen merkityksestä yhteisesti keskustelulle ja kokemusten vaihtamiselle, sillä ne lisäävät ammatillista osaamista. Tavoitteidemme asettelua tuki vuoden 2010 alusta käynnistyneen Seitti-hankkeen syksyllä 2009 tarkentuneet tavoitteet. Seudullisessa hankkeessa keskitytään perhetyön ja muiden lastensuojelun avoimuuden tukitoimien kehittämiseen ja alueelliseen yhtenäistämiseen sekä lastensuojelun sosiaalityössä käytettävien menetelmien laajentamiseen. Opinnäytetyömme tulokset voidaan hyödyntää Seitti-hankkeessa jo sen toteutusaikana.

Opinnäytetyömme tutkimustehtävät olivat:

1. Mitä on lastensuojelun perhetyössä tehtävä lasten vertaisryhmätoiminta lastensuojelun perhetyöntekijöiden näkökulmasta?
2. Mitkä tekijät mahdollistavat lasten vertaisryhmätoiminnan toteuttamisen?
3. Miten perhetyöntekijät kokevat lasten hyötyvän vertaisryhmätoimintaan osallistumisesta?
4. Miten perhetyöntekijät kehittäisivät lasten vertaisryhmätoimintaa?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA AINEISTO

Tutkimuksemme oli laadullinen tutkimus ja toteutimme sen kokonaisuudessaan vuoden 2010 aikana. Ilmoitauduimme opinnäytetyöprosessiin 29.3.2010. Opinnäytetyömme tutkimussuunnitelma hyväksyttiin suunnitelmaseminaarissa 12.5.2010, jolloin saimme luvan jatkaa työtämme eteenpäin. Suunnitelmaseminaarin jälkeen anoimme tutkimusluvut asianomaisilta tahoilta Lahdesta, Aavasta ja Oivasta 17.5.2010 (liite 1). Lähetimme jokaiselle henkilökohtaisen sähköpostiviestin, minkä liitteenä olivat tutkimuslupa-anomuksemme ja hyväksytty tutkimussuunnitelmamme. Aineiston hankintaa varten järjestimme kaksi erillistä focus

group -ryhmäkeskustelutilaisuutta kesäkuun puolivälissä. Aineiston käsittelyn ja analysoinnin sekä työn kirjallisen raportoinnin toteutimme kesän ja syksyn 2010 aikana.

5.1 Tutkimusmetodologiset valinnat

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2007, 133 - 134) mukaan tutkimuksella on aina tarkoitus tai tehtävä, joka ohjaa tutkimusstrategian ja yksittäisten tutkimusmetodien valintaa. Tutkimuksen tarkoituksena on yleensä neljä seikkaa; se voi olla kartoittava, kuvaileva, selittävä tai ennustava. Tiettyyn tutkimukseen voi kuulua useampi kuin yksi tarkoitus. Se voi myös muuttua tutkimuksen kuluessa. Tutkimuksemme oli luonteeltaan kartoittava, sillä työn tarkoituksena oli selvittää, mitä on lasten vertaisryhmätoiminta lastensuojelun perhetyössä perhetyöntekijöiden näkökulmasta. Tutkimuskysymyksemme tukivat työn tarkoitusta ja sen kartoittavaa luonnetta.

Hirsjärvi ym. (2007, 157, 160) jatkavat, että laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Tavoitteena on kohteen tutkiminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Laadullinen tutkimus on mahdollista toteuttaa joustavasti, muuttaa tutkimussuunnitelmaa olosuhteiden mukaisesti ja saada tulokseksi vain ehdollisia selityksiä johonkin aikaan ja paikkaan rajoittuen. Lisäksi Tuomi ja Sarajärvi (2009, 85) toteavat, että laadullisessa tutkimuksessa pyritään esimerkiksi kuvaamaan tiettyä tapahtumaa, ymmärtämään jotakin toimintaa tai antamaan teoreettinen tulkinta jollekin ilmiölle. Näin ollen on tärkeää, että henkilöt, joilta tutkittavaa tietoa kerätään, tietävät siitä mahdollisimman paljon tai heillä on siitä kokemusta. Valitsimme tutkimusstrategiaksi kvalitatiivisen eli laadullisen lähestymistavan, koska halusimme tutkia aiheitamme mahdollisimman kokonaisvaltaisesti ja olla kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa kuulemassa perhetyöntekijöiden kokemuksia aiheesta.

Hirsjärvi ym. (2007, 160) sanovat, että laadullisen tutkimuksen aineisto hankitaan tyypillisesti todellisissa tilanteissa ja suositetaan ihmistä tiedonkeruun välineenä.

Aineistoa kerätään käyttämällä laadullisia metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat pääsevät esille. Tämänkaltaisia metodeja ovat esimerkiksi teemahaastattelu, osallistuva havainnointi, ryhmähaastattelut sekä erilaisten dokumenttien ja tekstien diskursiiviset analyysit. Tutkimuksen kohderyhmä valitaan tarkoituksenmukaisesti. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 71) jatkavat, että laadullisen tutkimuksen yleisimmät aineistohankintamenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Menetelmiä voidaan käyttää tarvittaessa ja resurssien mukaan vaihtoehtoisesti, rinnan tai eri tavoin yhdisteltynä. Edellä mainituista syistä valitsimme tutkimuksemme tiedonkeruun kohdejoukoksi lastensuojelun perhetyöntekijät, koska työmme tarkoituksena oli kartoittaa lastensuojelun perhetyön lasten vertaisryhmätoimintaa nimenomaan perhetyöntekijöiden näkökulmasta.

5.2 Focus group -aineistonkeruumetodina

Valtonen (2005, 223) käyttää focus group -tiedonkeruumetodista suomenkielistä nimitystä ryhmäkeskustelu. Usein ryhmämetodiin viitataan myös muilla englanninkielisillä nimityksillä, kuten group interview, focus group interview ja group discussion. Hirsjärvi ja Hurme (2001, 62) suomentavat nimityksen focus group interview täsmäryhmähaastatteluksi. Valtonen (2005, 223 - 224) tekee kuitenkin eroa ryhmäkeskustelun ja ryhmähaastattelun välille, mikä syntyy ryhmän vuorovaikutuksen luonteesta. Ryhmähaastattelussa vuorovaikutus painottuu vetäjän ja kunkin haasteltavan välille, kun haastattelijä esittää vuoronperään saman kysymyksen kaikille haastateltaville. Ryhmäkeskustelussa vetäjä pyrkii sitä vastoin saamaan aikaan osallistujien välistä vuorovaikutusta ja rohkaisee keskusteluun.

Tutkimusstrategian valinnan jälkeen jatkoimme pohdintaa, mikä metodi soveltuisi parhaiten tutkimustehtäviemme mukaisen aineiston keräämiseen. Koska tarkoituksenamme oli saada selville, mitä on lastensuojelun perhetyössä toteutettava lasten vertaisryhmätoiminta, mitkä tekijät mahdollistavat sen toteuttamisen, miten perhetyöntekijät kokevat lasten hyötyvän siitä ja kuinka vertaisryhmätoimintaa voitaisiin kehittää, valitsimme laadulliseksi tutkimusmetodiksi focus group

-ryhmäkeskustelumenetelmän ryhmähaastattelujen sijaan. Toisena tavoitteenamme oli antaa lastensuojelun perhetyöntekijöille aika ja paikka yhteiselle keskustelulle ja kokemusten vaihtamiselle lasten vertaisryhmätoiminnasta. Lehtomaan (2009, 167) tapaan pidimme kasvokkain ja suullisesti tapahtuvan aineistokeruun etuna sitä, että voisimme tarvittaessa rohkaista perhetyöntekijöitä ja pyrkiä lisäkysymyksiin tarkentamaan ja syventämään heidän kuvauksiaan.

Ryhmäkeskustelu on järjestetty keskustelutilaisuus. Sinne on kutsuttu joukko ihmisiä keskustelemaan tietyistä aiheista fokusoidusti, vapaamuotoisesti ja tietyksi ajaksi. Osallistujien määrä vaihtelee aiheesta, osallistujista ja tutkimuspaikasta riippuen. (Valtonen 2005, 223.) Kitzinger (1995, 299) sanoo, että metodi on erityisen hyödyllinen tutkittaessa ihmisten tietotaitoa ja kokemuksia. Sen avulla voidaan tutkia ihmisten ajattelun lisäksi sitä kuinka he ajattelevat ja miksi he ajattelevat niin kuin ajattelevat. Valtonen (2005, 225) mainitsee, että ryhmäkeskustelu on ollut käytännön markkinatutkimuksessa yleisin kvalitatiivinen tiedonkeruumuoto. Sen käyttö on viime vuosina kasvanut myös akateemisessa yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa.

Kruegerin ja Casey (2000, 4, 10, 74) mukaan focus group -ryhmän perustana ovat sen selkeä tarkoitus, koko, muodostaminen ja käytettävät menetelmät. Päämääränä on kuunnella ja kerätä tietoa useasta ryhmäkeskustelutilaisuudesta, joista jokaiseen osallistuu useimmiten 5 - 10 henkilöä, mutta koko voi vaihdella myös 4 - 12 henkilöön. Ideaalikoko focus group -ryhmäkeskustelussa on kuitenkin 6 - 8 henkilöä. Kitzinger (1995, 301) on taas sitä mieltä, että ideaali keskustelutilaisuuden ryhmäkoko on 4 - 8 henkilöä. Morgan (1996, 146) katsoo, että ryhmäkeskusteluun kutsuttujen lukumäärä on selkeästi tutkijan itsensä päätettävissä ja kuuluu tutkimuksen suunnitteluun. Osallistujat valitaan sen perusteella, että heillä on jokin yhteisesti tunnusomaista keskusteluaiheeseen liittyvää. Ryhmäkeskustelua ohjaa taitava moderaattori eli keskustelun vetäjä, jonka tehtävänä on luoda turvallinen ja salliva ilmapiiri keskustelulle. Pienemmistä 4 - 5 henkilön ryhmistä käytetään joskus myös nimitystä mini-focus group. (Krueger & Casey 2000, 5, 10.)

5.2.1 Ryhmäkeskustelutilaisuuden suunnittelu

Ryhmäkeskustelutilaisuuden kysymykset ovat huolellisesti ennakkoon suunniteltuja, selkeitä, jaksotettuja ja enimmäkseen avoimia kysymyksiä. Keskustelurunko luodaan siten, että alkukysymykset ovat enemmän yleisiä; ne auttavat osallistujia ajattelemaan ja puhumaan aiheesta. Keskustelun edetessä kysymyksistä tulee erityisempiä ja loppukysymykset antavat useimmiten kaikkein hyödyllisimmän tiedon. (Krueger & Casey 2000, 12.) Krueger ja Casey (2000, 44 - 45) jaottelevat keskustelukysymykset viiteen osa-alueeseen, joista jokaisella on tehtävänsä johtaa keskustelua eteenpäin. Nämä ryhmät ovat aloitus-, esittely-, vaihto-, avain- ja lopetuskysymykset.

Valmistauduimme pitämiimme ryhmäkeskustelutilaisuuksiin huolellisesti. Käytimme aikaa noin kolme viikkoa keskustelurungon ja sen kysymysten sekä kutsu- ja tiedotekirjeen laatimiseen. Kävimme kysymyksiä läpi opinnäytetyömme varsinaisen ja Seitti-hanketta edustavan ulkopuolisen ohjaajamme kanssa yhteisessä tapaamisessa. Saimme heiltä arvokkaita kommentteja rungon jäsentämiseksi. Varsinaista esikeskustelutilaisuutta emme järjestäneet, mutta lastensuojelun perhetyössä toiminut henkilö arvioi kutsukirjettä ja keskustelukysymyksiä ohjaajiemme lisäksi. Lähetimme kutsu- ja tiedotekirjeen ja keskustelukysymykset 2.6.2010 lastensuojelun perhetyön kolmelle esimiehelle Lahdessa, Oivassa ja Aavassa sähköpostiviestin liitteinä. Viestissä ja liitteissä informoimme yksityiskohtaisesti muun muassa tutkimuksestamme, sen tarkoituksesta, saamistamme tutkimusluvista ja aineistonkeruutavasta focus group -ryhmäkeskustelumetodilla. Lisäksi annoimme tietoa keskustelutilaisuuksien luonteesta, kestosta, aineiston käyttötarkoituksesta, ohjaajistamme ja yhteystiedoistamme. Toivoimme lähiesimiesten välittävän viestin eteenpäin lastensuojelun perhetyöntekijöille ja ottavan puheeksi kutsu- ja tiedotekirjeemme keskustelukysymyksineen (liitteet 2 - 3).

Järjestimme kaksi ryhmäkeskustelutilaisuutta 16. ja 22.6.2010 Sosiaalialan osaamiskeskus Versossa Lahdessa. Kutsuimme kumpaankin tilaisuuteen lähiesimiesten kautta jokaisesta tutkimukseen osallistuvasta organisaatiosta, Lahdesta, Oivasta ja Aavasta, 2 - 3 lastensuojelun perhetyöntekijää. Aavasta ei loppujen lopuksi

osallistunut lastensuojelun perhetyöntekijöitä järjestämiimme ryhmäkeskustelutilaisuuksiin ja koko tähän tutkimukseen. Perhetyön koordinaattorin sijaisen Peltosen-Armstrongin (2010) mukaan Aavassa ei tällä hetkellä ole tai lähimenneisyydessä ole järjestetty lainkaan lastensuojelun perhetyön lasten vertaisryhmätoimintaa. Hän korosti, että lapsille suunnatut vertaisryhmät nähdään myös Aavassa tärkeänä ja tulevaisuudessa niihin tullaan panostamaan.

Edellä mainittuun viitaten ensimmäiseen ryhmäkeskustelutilaisuuteen ilmoittautui ja osallistui neljä perhetyöntekijää. Toiseen tilaisuuteen ilmoittautui kolme perhetyöntekijää. Jälkimmäinen tilaisuus muotoutui lopulta yksilöhaastatteluksi, sillä kaksi perhetyöntekijää joutui jäämään pois suunnitellusta ryhmäkeskustelutilaisuudesta. Tarkoituksenamme ei siis ollut sekoittaa erilaisia tiedonkeruumetodeja, vaan niin tapahtui ennalta arvaamatta inhimillisten tapahtumien seurauksena. Barbour (2007, 44) huomauttaa, että jotkut tutkijat ovat onnistuneet yhdistämään erilaiset lähestymistavat, kuten yksilöhaastattelut ja focus group -ryhmäkeskustelut, samassa tutkimuksessa. Ehdottomia sääntöjä niiden käyttämiselle ja soveltuvuudelle ei ole, vaan pikemminkin on kyse kunkin tutkimuksen omista rajoista ja mahdollisuuksista yhdistää erilaisia lähestymistapoja ja tiedonkeruumuotoja tutkimuksen toteuttamiseksi.

Kruegerin ja Casey'n (2000, 26) sekä Morganin (1996, 144) mukaan keskustelutilaisuuksia tulisi järjestää niin monta, että saavutetaan niin sanottu saturaatiopiste eli tilanne, että keskusteluissa ei nouse esille enää uutta tietoa. Mikäli tarvetta olisi ilmennyt, olimme varautuneet jäljестämään elokuussa 1 - 2 keskustelutilaisuutta lisää aineistomme ja uuden tiedon kartuttamiseksi. Toisen tilaisuuden jälkeen havaitsimme, että perhetyöntekijä nosti esille samoja asioita kuin ensimmäisessäkin tilaisuudessa. Kahden tilaisuuden jälkeen meillä oli neljä tuntia keskusteluaineistoa tallennettuna litteroitavaksi ja analysoitavaksi tutkimustamme varten. Tutkimuksemme aikataulu vaikutti myös päätökseen pitäytymisessä kahdessa keskustelutilaisuudessa.

Kestoltaan ryhmäkeskustelutilaisuudet voivat olla 1 - 2 tunnin tai mahdollisesti koko iltapäivän mittaisia. Tilaisuuksien tulee olla tunnelmaltaan miellyttäviä ja

rentoutuneita. Osallistujien asettelu istumaan ympyrään ja erilaisten virvokkeiden tarjoilu helpottavat hyvän ilmapiirin löytymisessä. Ryhmäkeskustelut tulisi nauhoittaa tai vähintään tehdä niistä huolelliset muistiinpanot. Lisäksi tutkijoista saattaa olla hyödyllistä osallistaa ryhmä kirjaamaan keskustelun pääasiat ylös fläppitaululle. (Kitzinger 1995, 301.) Saavuimme ennen tilaisuuksien alkua hyvissä ajoin paikalle järjestelemään tarjoilut, pöytäjärjestelyt ja välineet paikoilleen. Tilaisuuksien aluksi esittelimme itsemme, tarjoilimme virvokkeita ja pyysimme ottamaan niitä lisää myös tilaisuuden aikana. Kertasimme myös kutsu- ja tiedotekirjeessä olleet asiat, jotta kaikille osallistujille tuli selväksi mikä tilaisuuden tarkoitus on. Samalla oli mahdollisuus vielä kieltäytyä osallistumasta tai kysyä, jos jokin asia oli jäänyt epäselväksi tai mietityttämään.

5.2.2 Moderointitiimin roolit ryhmäkeskustelussa

Krueger ja Casey (2000, 101) ehdottavat, että moderointitiimin käyttäminen on harkitsemisen arvoinen asia. Moderointitiimissä molemmille vetäjille on määriteltävä omat tehtävänsä. Varsinaisen moderaattorin tehtävänä on keskustelun suuntaaminen, puheen pitäminen sujuvana ja pääasioiden kirjaaminen muistiin. Moderointiassistentti puolestaan tekee kattavat muistiinpanot, hoitaa keskustelun nauhoittamisen, huolehtii paikan tilajärjestelyistä ja olosuhteista, kuten virvokkeista, valaistuksesta ja istumajärjestelyistä sekä vastaa yllättävistä keskeytyksistä. Lisäksi assistentti voi pitää parin minuutin mittaisen yhteenvedon keskustelun pääkohdista muistiinpanojen pohjalta tilaisuuden lopuksi. (Krueger ja Casey 2000, 101.)

Kitzinger (1995, 301) painottaa, että focus group -ryhmäkeskustelutilaisuudella on oltava fasilitaattori eli vetäjä. Hänen tehtävänä on selittää osallistujille, että ryhmän tarkoitus on rohkaista ihmisiä keskustelemaan keskenään toinen toistensa kanssa eikä kohdistaa vastauksia tutkimuksen tekijälle. Vetäjä voi ottaa aluksi tilasta takimmaisesta istuimen ja ikäänkuin strukturoidusti salakuunnella keskustelua. Keskustelun edetessä vetäjä voi puuttua keskusteluun esimerkiksi silloin, jos keskustelu on tyrehtymässä. Keskustelun vetäjä voi käyttää keskustelun aikaansaamiseksi myös erilaisia ryhmätehtäviä. Myös Valtonen (2005, 224) sekä

Krueger ja Casey (2000, 47) sanovat, että vetäjä antaa tutkimuksen kohteena olevia teemoja osallistujien keskusteltaviksi ja se voi tapahtua kysymysten lisäksi erilaisten virikemateriaalien kuten sanomalehtileikkeiden tai kuvien kautta.

Valtonen (2005, 230, 232 - 233) puolestaan käyttää ryhmäkeskustelutilaisuuden vetäjästä nimitystä moderaattori, jonka tehtävänä on keskustelun ehtojen luominen ja puheen mahdollistaminen. Mahdollisen epävarmuuden poistamiseksi vetäjä ottaa aluksi hallinnollisen johtajan roolin ja pitää aloituspuheenvuoron, jossa hän kertoo mistä on tarkoitus keskustella ja miksi. Hän myös motivoi ja palkitsee keskustelijoita kiittämällä osallistumisesta. Aloituskiertos, jossa kaikki osallistujat esittelevät itsensä, on hyvä ja rentouttava tapa aloittaa varsinainen ryhmäkeskustelu. Valtonen (2005, 235 - 237) jatkaa, että keskeinen keskustelua ylläpitävä keino on esittää jatkokysymyksiä ja ennen kaikkea kuuntelu. Kun vetäjä ottaa kannustavan kuuntelijan roolin, hän aktivoi ja arvostaa osallistujien puhetta ja tarinoita. Päämääränä on saada kaikki kutsutut osallistumaan keskusteluun. On hyvä varautua myös siihen, että usein ryhmäkeskustelu tuo esiin myös vastatarinoita ja -puhetta. Ryhmäkeskustelun ideaali saada kaikki osallistumaan mukaan keskusteluun, ja toisaalta saada keskustelijat keskustelemaan nimenomaisesti keskenään, ei kuitenkaan aina onnistu.

Me toteutimme molemmat focus group -ryhmäkeskustelutilaisuudet Kruegerin ja Casey'n (2000,101) ehdottomalla tavalla. Toinen meistä toimi varsinaisena moderaattorina ja toinen assistenttina. Näimme tärkeänä, että noudatimme tarkasti lähdekirjallisuudessa ryhmäkeskustelun toteuttamiseen ja vetämiseen annettua mallia, koska menetelmä oli meille molemmille uusi. Halusimme turvata laadukkaan aineistokeruun sopimalla selkeät ja tärkeät vastuualueet ryhmäkeskustelutilaisuuksien toteutuksessa. Lisäksi koimme olennaisena varotoimenpiteenä, että toinen toimi ryhmäkeskustelussa esiin nousseiden asioiden kirjaajana mahdollisten teknisten ongelmien varalta. Näin toimittuamme koimme, että meillä molemmilla oli tasavertaiset vastuualueet. Alun alkaen olimme suunnitelleet, että molemmat saisimme toimia kummassakin roolissa, joten toisella kerralla oli tarkoitus vaihtaa vastuualueita. Käytännössä toisen ryhmäkeskustelun kutistuttua yksilöhaastatteluksi päädyimme pitämään samat roolimme kuin ensimmäisellä kerralla. Koimme,

että toimisimme varmemmin jo kertaalleen harjoittelemissamme rooleissa.

Joskus ryhmäkeskusteluun osallistuvia pyydetään tekemään jokin tehtävä ennen tilaisuutta, sillä se auttaa valmistautumaan ryhmäkeskusteluun (Krueger & Casey 2000, 55). Me ratkaisimme perhetyöntekijöiden valmistautumisen siten, että lähetimme kutsun ja keskustelukysymykset etukäteen lähiesimiesten kautta lastensuojelun perhetyön tiimeille ja perhetyöntekijöille keskustelutilaisuuteen varautumista varten. Tarkoituksena oli, että perhetyöntekijät keskustelisivat kysymyksistä omista työtiimeissään samalla kun pohtisivat, olisivatko halukkaita osallistumaan focus group -ryhmäkeskusteluun. Toivoimme, että näin toimiessamme tilaisuuteen osallistuja toisi yhteiseen ryhmäkeskusteluun koko tiiminsä näkemyksen organisaation lasten vertaisryhmätoiminnasta.

5.3 Aineiston käsittely ja analyysi

Focus group -ryhmäkeskustelutilaisuuksien aineiston analyysi on systemaattista, peräkkäistä, todistettavissa olevaa ja jatkuvaa. Keskustelutilaisuuksien aineiston analysointi alkaa jo ensimmäisen ryhmän jälkeen eli analyysiä tehdään samanaikaisesti rinnakkain, kun aineistoa kerätään. Jokaisen ryhmän aineisto analysoidaan ja verrataan aiempien ryhmien aineistoihin. Ryhmäkeskustelut pitäisi suunnitella siten, että moderaattoreilla olisi aikaa litteroida edellisen ryhmäkeskustelun materiaali ennen seuraavaa keskustelutilaisuutta. Lisäksi olisi hyvä kirjoittaa lyhyt tiivistelmä keskustelusta kysymys kysymykseltä, jotta selviäisi mistä nimenomaisesti kysymyksestä tulisi saada lisätietoa. Jatkuva analysointi tekee myös moderoinnin paremmaksi. (Krueger & Casey 2000, 128 - 129.)

Ensimmäisen ryhmäkeskustelun jälkeen tarkastelimme yhteisesti fläppipapereille tehtyjä kattavia muistiinpanoja esiinnousseista asioista ja totesimme, että olimme saaneet kaikkiin kysymyksiin hyvin vastauksia. Ajan puutteen vuoksi litteroimme kaiken aineiston vasta molempien ryhmäkeskustelutilaisuuksien jälkeen. Analyysia aloittaessa päädyimme yhdistämään ryhmäkeskustelusta ja yksilöhaastattelusta saadut litteroidut aineistot ja päätimme analysoida ne sisällönanalyysimenetelmäl-

lä. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi etenee siten, että haastatteluaineisto kuunnellaan ja litteroidaan eli aukikirjoitetaan sana sanalta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109). Hirsjärvi ym. (2007, 217) tuovat esiin, että litterointi on mahdollista tehdä myös valikoimalla vain osa aineistosta litteroitavaksi, kuten esimerkiksi tutkimuksen kannalta kiinnostavat tema-alueet. Opinnäytetyömme keskusteluaineisto oli laaja; tallennettua aineistoa oli yhteensä neljä tuntia. Kirjoitimme keskusteluista saadun aineiston auki sana sanalta. Litteroitua aineistoa muodostui yhteensä 81 sivua fontilla Times New Roman ja 12 pisteen fontikoolla kirjoitettuna.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 108) mukaan tutkimuksen aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja aineiston analyysin tarkoituksena on esittää sanallinen ja selkeä kuvaus kyseisestä ilmiöstä. Sisällönanalyysillä pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Laadullisen aineiston analysoinnin tarkoituksena on informaation lisääminen. Hajanaisesta aineistosta pyritään luomaan yhtenäistä ja selkeää tietoa, jotta voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Laadullinen aineiston käsittely perustuu päättelyyn ja tulkintaan. Aluksi aineisto hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja kootaan uudestaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. Analyysiä tehdään laadullisen aineiston tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa. Eskola ja Suoranta (1998, 19) avaavat aineistolähtöistä analyysiä ja sanovat, että pelkistetyimmillään se tarkoittaa teorian rakentamista empiirisestä aineistosta lähtien.

Kun aineisto on luettu useaan kertaan läpi, perehdytään sen sisältöön ja aloitetaan aineiston pelkistäminen eli redusointi. Pelkistyksessä aineistosta karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois tiivistämällä tai pilkkomalla se osiin. Aineiston pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä. Alkuperäisinformaatiosta nostetut ilmaukset kirjataan aineistosta nostetuilla ilmauksilla. Aukikirjoitetusta aineistosta etsitään tutkimustehtävän kysymyksillä niitä kuvaavia ilmaisuja ja ne voidaan esimerkiksi alleviivata erivärisillä kynillä. Sen jälkeen alleviivatut ilmaisut listataan eri pape-rille. Ennen analyysin aloittamista määritetään analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana, lauseen osa, lause tai ajatuskokonaisuus. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109 - 110.)

Etenimme aineiston analysoinnissa Tuomen ja Sarajärven (2009, 108 - 110) kuvaamalla tavalla, koska halusimme varmistaa oikeaoppisen ja laadukkaan aineiston analysointivaiheen. Aluksi luimme litteroitua aineistoa läpi useaan kertaan. Lukemisen seurauksena aineisto tuli meille tutuksi ja siitä alkoi nousta esille tutkimustehtävien kannalta merkittäviä asioita. Analyysiyksiköksi olimme määrittäneet ilmauksen, joka kuvaa lasten vertaisryhmätoimintaan liittyvää asiaa, tilannetta, tunnetta tai kokemusta. Alleviivasimme aineistosta erivärisillä kynillä tutkimustehtäviin vastaavat alkuperäisilmaukset. Kirjoitimme ilmaukset erilliselle paperille tietokoneen avulla ja muodostimme niistä pelkistettyjä ilmauksia.

Samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsiminen aineistosta on sen klusterointia eli ryhmittelyä. Pelkistetyt ilmaukset käydään tarkasti läpi ja samaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi sekä nimetään luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Luokittelussa aineisto tiivistyy ja luodaan alustavia kuvauksia tutkittavasta ilmiöstä. Käsitteiden ryhmittelystä käytetään usein nimitystä alaluokka. Alaluokkien yhdistämisestä muodostuu yläluokkia, jonka jälkeen yläluokat yhdistetään pääluokaksi ja muodostetaan kokoava käsite. Aineiston redusointia ja klusterointia seuraa abstrahointi. Tutkimuksen kannalta olennaisen tiedon erottaminen on aineiston abstrahointia eli käsitteellistämistä. Käsitteellistämisessä edetään alkuperäisinformaation käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin. Luokituksien yhdistelemistä jatketaan niin pitkälle, kun se aineiston sisällön näkökulmasta on mahdollista. Käsitteiden yhdistämisellä saadaan vastaus tutkimustehtävään. Tuloksissa esitetään empiirisestä aineistosta muodostettu käsitejärjestelmä, käsitteet, malli tai teemat. Tuloksissa kuvataan myös luokittelujen pohjalta muodostetut käsitteet. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110 - 113.)

Aineistoa analysoidessamme olimme alun perin alleviivanneet ja pelkistäneet kaikki asiat, jotka liittyivät lasten vertaisryhmätoimintaan. Olimme alleviivanneet myös vertaisryhmätoiminnan alkuvaiheisiin sekä sellaiseen vertaisryhmätoimintaan liittyviä ilmaisuja, jossa myös vanhempi tai vanhemmat ovat mukana. Ennen kuin aloimme tehdä aineiston ryhmittelyä, teimme päätöksen, että vertaisryhmätoiminnan alkuvaiheen muistelut ja yhdessä vanhempien lasten ja kanssa toteutettu

ryhmätoiminta ei vastaa tutkimuksellemme asetettuihin tehtäviin. Tämän päätöksen jälkeen ryhmittelimme pelkistetyistä ilmaisuista paperille allekkain ne ilmaiset, jotka liittyivät tulkintamme mukaan samaa aiheeseen. Karkean ryhmittelyn mukaan alustavia luokkakokonaisuuksia muodostui useita kymmeniä, joten jatkoimme aineiston tiivistämistä, ryhmittelyä ja sitä kautta alaluokkien muodostamista. Alaluokkien muodostamisen jälkeen jatkoimme muodostamalla alaluokkia yhdistäviä yläluokkia ja edelleen pääluokkia. Havainnollistaaksemme aineistomme analysoinnin etenemistä pelkistämisestä ryhmittelyyn ja edelleen käsitteellistämiseen, teimme esimerkin sisällönanalysimme toteuttamisesta kohdasta ryhmän ohjaamisen liittyvät ohjaamiskäytännöt ja käytettävät menetelmät (liite 4).

6 TULOKSET

6.1 Lastensuojelun perhetyön vertaisryhmätoiminta

Luokittelimme lastensuojelun perhetyöntekijöiden ryhmäkeskusteluissa saadun aineiston, joka liittyi viimeisten vuosien aikana perhetyössä toteutettuihin lasten vertaisryhmiin, ryhmien teema-aiheen ja osallistujien iän mukaan. Perhetyön piirissä on erilaisia tyttö-, poika- ja sekaryhmiä sekä seikkailu-, kuvisliikunta- ja liikuntaryhmiä. Lasten vertaisryhmätoimintaa toteutetaan lastensuojelun perhetyössä alle kouluikäisille sekä ala- ja yläkouluikäisille lapsille. Ryhmätoimintaa järjestetään kouluikäisille sekä kouluaikoina että koulun jälkeen. Perhetyöntekijöiden mukaan ryhmät ovat useimmiten suunnattuja joko tytöille tai pojille, mutta myös muutamia sekaryhmiä on ollut. Asiaa kommentoitiin seuraavasti:

...kerho, jolla oli aina joka vuosi eri nimi, lapset keksii itse sille nimen.

Kun on ollu ryhmiä pelkästään lapsille tai nuorille, niin ne on ollu joko tytöille tai pojille.

Monet perhetyön vertaisryhmät toistuvat samalla teemalla useana vuonna peräkkäin ja pisimmillään ryhmä toimii jopa yli kymmenen vuotta. Erilaisten vertaisryhmien järjestäminen on perhetyöntekijöiden näkemysten mukaan lisääntynyt perhetyössä viimeisten vuosien aikana ja saman perhetyöyksikön sisällä on voinut toimia kaksikin eri ryhmää samaan aikaan.

6.2 Perhetyöntekijöiden kokemuksia vertaisryhmätoiminnasta

Perhetyöntekijöiden kokemukset lasten vertaisryhmätoiminnasta luokittelimme myönteisiin kokemuksiin, kielteisiin kokemuksiin ja vertaisryhmätoiminnan merkitykseen omassa työssä. Myönteisinä asioina tutkimukseen osallistuneet perhetyöntekijät kokivat lasten vertaisryhmätoiminnan olevan hyvä ja virkistävä työmuoto. Ryhmät koettiin jopa eräänlaisiksi näköalapaikoiksi, joissa ryhmätilanteeseen osallistuvasta lapsesta näkee erilaisia asioita kuin tavattaessa lasta yksin. Perhetyöntekijät korostivat vertaisryhmätoiminnan ohjaamisen olevan erilaista kuin yksilötyö.

Ryhmätilanteessa näkee eri asioita, kun että tapaavat yksittäistä lasta ja niitä asioita mihin voi sitte tarttua perhetyössäkin eri tavalla.

...se on sillee erilaista kun se yksilötyö, et siinä tulee joku semmonen oma lisäarvo siihen juttuun.

Hyvän palautteen saaminen ryhmätoiminnasta motivoi työntekijöitä vertaisryhmien käyttämiseen. Samalla kun perhetyöntekijät korostivat, että lasten vertaisryhmätoiminta on tärkeä osa perhetyötä, he myös totesivat, että sitä pitäisi toteuttaa entistä enemmän.

...ja varmaan myös sitä kokemusta, että on kokenut sen merkitykselliseksi ja hyväksi, saanut sitä palautetta ja sitä pidetään arvokkaana.

Itsellä on isoin motivoija, että kun on nähnyt ne tilanteet ja ollut niissä mukana, näkee mitä niissä tapahtuu, niin kyllä kannustaa siihen...

Kielteisinä asioina perhetyöntekijät kokivat ryhmien käynnistämisen olevan ajoittain työlästä ja ohjaamisen raskasta. Erityisesti ryhmätoimintaan osallistuvien asiakkaiden kokoaminen ja motivoiminen ennen ryhmän aloittamista koetaan usein raskaaksi työvaiheeksi. Perhetyöntekijät kokivat ryhmätoiminnan toteuttamisen sekä virkistävänä että rasittavana työmuotona. Keskittymällä yksilöiden ja perheiden kanssa tehtävään työhön, pääsisi työntekijöiden mukaan vähemmällä työllä. Esiin nousi kuitenkin ajatus, että työtä ei voi tehdä aina helpoimman tavan mukaan.

Aina haasteena on ollu alkuun pääseminen, et saa sen porukan kasaan. Joka kerta koen sen, että tää on ihan kohtuuton urakka.

Toisen kautta se on virkistävää ja toisen kautta kauheen rasittavaa, siin on just nää kaksi puolta.

...näin on, että helpommalla pääsee, kun vain tapaa niitä yksittäisiä perheitä.

Yllättävänä ja haasteellisena asiana perhetyöntekijät kokivat sen, että kiinnostavan ja toimivan ohjelman lisäksi vertaisryhmätoiminnassa on huomioitava monta muuta asiaa, kuten lasten vanhempien vointi ja kodissa vallitsevat olosuhteet. Vertaisryhmätoimintaan osallistuvien lasten irrottautuminen kotoa ei perhetyöntekijöiden mukaan ole aina itsestäänselvyys.

Kun ryhmätoimintaa aloitettiin, ajattelin, että jos saa siitä ohjelmasta riittävän kiinnostavan niin se jotenkin riittää, mutta ei ole aina riittänyt.

...jos aatellaan minkälaisista olosuhteista useimmat lapset tulee, aina ne ei pysty irrottautumaan sieltä kotoa. Se on jotenkin yllättänyt, et tarvitsee huomioida aika moni taso tässäkin asiassa.

Ryhmien vetämisessä ilmenee perhetyöntekijöiden mukaan myös erilaisia käytännön ongelmia. Keskeisimpänä haasteena on lasten kuljettaminen ryhmään ja takaisin kotiin. Kuljettaminen saattaa viedä työntekijältä huomattavan paljon työaikaa ja on etukäteen suunniteltava kuka toimii kuljettajana. Joskus välimatkat ovat pitkiä, jolloin on mietittävä estääkö se kokonaan lapsen osallistumisen ryhmään.

Ajallisesti vie paljon, koska lapset on kaikki haettava ja sitten vielä kuljetettava kotiin.

Aletaan järjestää jotakin ryhmää, niin miten kerätään ne lapset. Semmosta eriarvoisuutta tietyllä tavalla, et jos sä asut jossain kaukana niin paljon vaikeampi on...

Mahdollisen yhteistyön toimimattomuuden lasten vanhempien kanssa perhetyöntekijät kokivat kielteisenä asiana. Myös perhetyön yksikön sisällä tapahtuneet työntekijämuutokset sekä ajoittainen pula opiskelijoista olivat työntekijöiden esille nostamia ryhmätoiminnan toteuttamisen haasteita.

...yhteistyö perheiden kanssa voi olla haaste.

...on ollu taukoo välillä riippuen onko saatu opiskelijoita siihen avuksi tai sitten työntekijämuutokset. Et aika ja energia meni sitten muihin asioihin.

Kysyessämme perhetyöntekijöiltä minkälaisen merkityksen he antavat omassa työssään lastensuojelun perhetyön vertaisryhmätoiminnalle, he kertoivat sen olevan tärkeä osa perhetyötä, yksi toteutettavista työmuodoista. Lisäksi työntekijöiden mukaan vertaisryhmätoiminnan järjestäminen kuuluu perhetyön perustehtävään. He kokivat perhetyössä tarjottavien palveluiden monipuolisuudella olevan merkitystä myös imagon kannalta. Perhetyöntekijöiden kokemuksen mukaan vertaisryhmätoiminnalle on perhetyössä selkeä tarve.

...sellaisen arvokeskustelun se vaatii, että on koettu, et se on hyvä työmenetelmä ja sitä kannattaa tehdä. Ettei ole sellainen tunne, että se on pois siitä oikeasta työstä.

Kun eletään kilpailuttamisen aikakautta, on sillä merkitystä minkälaisia palveluja me tarjotaan.

6.3 Lasten vertaisryhmätoiminnan toteuttaminen

Lasten vertaisryhmätoiminnan toteuttamiseen liittyvän aineiston luokittelimme neljään eri luokkaan. Markkinointi ja vertaisryhmätoimintaan sitoutuminen muodostavat yhden luokan. Kolme muuta ovat tavoitteenasettelu, ohjaamiskäytännöt ja käytettävät menetelmät sekä arviointi, dokumentointi ja tilastointi.

6.3.1 Markkinointi ja vertaisryhmätoimintaan sitoutuminen

Perhetyöntekijöiden mukaan lasten vertaisryhmätoimintaa markkinoidaan yleensä asianosaisille henkilökohtaisella yhteydenotolla. Lastensuojelun perhetyöntekijät markkinoivat lasten iästä riippuen vertaisryhmätoimintaa ensimmäiseksi joko lapselle itselleen tai lapsen vanhemmalle. Joka tapauksessa ryhmää käynnistettäessä otetaan aina yhteyttä myös lapsen vanhempaan toiminnan esittelemiseksi ja samalla vanhemmalta kysytään lupa lapsen osallistumiseksi ryhmään. Yhteydenotto vanhempaan voi tapahtua puhelinsoitolla tai kertomalla ryhmätoiminnasta suoraan perhetyön aloitus- ja suunnitelmapalaverissa.

...riippuen lapsen iästäänkin, että puhutaanko lapselle tai nuorelle ensin ja sitten kotiin yhteys.

Heti siinä alotuspalaverissa, kun perhetyötä käynnistellään, käydään läpi, että minkälaisia ne meidän toimintatavat ja toimintamallit on. Se on oikeestaan aika luontevaa...

Lisäksi vertaisryhmätoiminnan markkinoinnissa voidaan käyttää tukena erilaisia ryhmätoiminnasta kertovia esitteitä ja tiedotteita. Perhetyöntekijöiden mukaan kotiin lähetetty esite lisää vertaisryhmätoiminnan uskottavuutta markkinoinnin kohteena olevissa perheissä.

Voidaan käyttää siihen ilmottautumiseen ja asian markkinoimiseen jotakin lappusia, että lähetetään kotiin...

...tuo se siihen semmosen uskottavuuden, että se on hyvää toimintaa, että siitä on olemassa jotain esitteitä.

Perheiden sitoutumiseen vaikuttavia asioita olivat muun muassa lapsen ikä ja vanhempien antama tuki ryhmätoimintaan osallistumiselle. Lisäksi lapsen ryhmään sitoutumisen tasoon vaikuttaa perheen yleinen elämäntilanne, kuinka perhe jaksaa ja pystyy sitoutumaan säännölliseen ryhmätoimintaan. Yläkouluikäisten kanssa ryhmään sitouttaminen tapahtuu pääsääntöisesti lapsen itsensä kanssa. Toiveena perhetyöntekijöillä oli, että kaikkien lasten ja sitä kautta perheiden osallistuminen ryhmään olisi säännöllistä. Perhetyöntekijät kokivat perheiden motivoinnin ja sitouttamisen joskus työläänä. Suoraan vanhempien kanssa keskusteleminen ja sitä kautta perheiden motivoiminen koettiin hyödyllisinä.

Yläasteikästen kanssa ehkä enemmän menee suoraan nuoren kanssa se sitouttaminen, toki vanhemmatkin pidetään kartalla siinä, että mikä tää juttu on.

Tarvii erinäisen määrän keskusteluja vanhempien kanssa, että on riittävä yhteisymmärrys toiminnasta, siihen sitoutumisesta ja sen tärkeydestä. Kyllä vanhemmat tarvii siihen mukaan.

Myös lapsen saama oma positiivinen kokemus ryhmän toiminnasta auttaa lasta sitoutumaan. Perhetyöntekijöiden mukaan ryhmän tarjoamalla konkreettisella hyödyllä niin lapselle itselleen kuin myös vanhemmille on merkitystä. Usein vanhempia tuetaan esimerkiksi järjestämällä perhetyöntekijöiden avulla lapsen kuljetus ryhmään. Lapsi sen sijaan saattaa saada suoritettua koulusta saamiaan jälki-istuntoja osallistuessaan säännöllisesti ryhmätoimintaan. Joitakin vanhemmille lapsille suunnattuja ryhmiä toteutetaan myös koulupäivän aikana.

Sitoutuminen tulee lapsen tai nuoren oman kokemuksen kautta ja perheen vanhempien kautta, että tää on hyvää toimintaa ja luotettavaa.

Kuljetuspalveluhan toimii ja melkein niinku puhelinsoitolla varmistetaan joka kerta, että kyllä se aika tuettua on.

...väitän, että sen ensimmäisen ryhmän kohdalla oli tärkeä juttu, että oli tämmönen porkkana siinä mukana.

6.3.2 Tavoitteenasettelu

Vertaisryhmätoiminnan tavoitteenasettelussa on olennaista huomioida ryhmän tarpeet sekä toimintaan osallistuvien lasten ikä- ja kehitystaso. Ryhmälle luodaan yleiset tavoitteet ja aikuisen näkökulmasta jokaiselle osallistuvalla lapselle luodaan omat yksilölliset tavoitteensa. Perhetyöntekijät näkivät tärkeänä, että lapsille asetetut yksilölliset tavoitteet ovat pieniä ja lasten saavutettavissa olevia.

...jollain lailla kasvatuksellista, kyllä se varmaan kasvatuksen alle kaikki mahtuu.

Tavoitteet on sillä tasolla, että ne pystytään toteuttamaan ja että siinä ei ole mitään riskejä, että se voisi mennä yli, arjen keinoilla ja aika pienilläkin asioilla.

Keskusteluaineistosta esiin nousseet ryhmätoiminnan tavoitteet olivat sosiaalisten taitojen kehittyminen, itsetunnon vahvistuminen ja turvallisuuden tunteen tuottaminen. Sosiaalisten taitojen kehittyminen nähtiin yhtenä keskeisenä tavoitteena vertaisryhmätoimintaan osallistuvilla lapsilla. Yhdessä toimiminen, keskustelemaan oppiminen, käytösten opettelu ja aikuisen ohjaukseen asettuminen ovat ryhmässä tavoiteltavia sosiaalisia taitoja. Perhetyöntekijöiden mukaan lasten sosiaalisten taitojen opettelu on käytännössä paljon hetkeen pysähtymistä ja peruskäytösten opettelemista.

...että lapsi asettuu siihen aikuisen ohjaukseen, niin se on tosi iso haaste joskus.

Ihan peruskäytösten välillä, kuinka käyttäytyään kun istutaan yhteiseen välipalapyötyään.

Perhetyöntekijät pitivät toisena tärkeänä tavoitteena lapsen itsetunnon vahvistamista. Erilaisten elämysten ja kokemusten saaminen, tunteiden ilmaiseminen, rohkaistuminen, tulevaisuuteen suuntautuminen ja harrastustoimintaan ohjautuminen koettiin lapsen itsetuntoa vahvistavina tekijöinä. Perhetyöntekijät mainitsivat yhtenä ryhmän yleistavoitteena olevan myös turvallisuuden tunteen tuottamisen lapsille. Käytännössä lasten turvallisuuden tunnetta pystytään lisäämään turvallisen aikuissuhteen mahdollistamisella ryhmän lapsille.

...tunneilmaisu, erilaisten tunteiden ylipäänsä käsitteleminen ja hyväksyminen.

...tosi iso asia, että saa semmoista toiveikkuutta, se vaikuttaa niin moneen asiaan.

...saisi mukaan harrastustoimintaan tai ihmisten kanssa tekemisiin, mikä sit kantaisi meidän jälkeen.

Vanhemman roolimallin antamista, turvallisuuden kokemiseen, että on olemassa erilaisia aikuissuhteita myös.

Tavoitteisiin pääsemisen keinoina perhetyöntekijöillä olivat positiivisen palautteen antaminen lapselle ja toistuvasti samojen asioiden harjoittelu. Myös yhteistyö vanhempien kanssa sekä sitä kautta heiltä saatava tuki ja apu asioiden eteenpäin viemisessä nähtiin tärkeänä keinona tavoitteisiin pääsemisessä.

...tekemisen kautta moni tavoite. Et sitä harjoitella sitä turvavyön kiinni laittamista tai oman vuoron odottamista tai muuta, kai se sitä aika paljon ihan käytännössä on.

...jos on ollu jotain mitä on sattunut just sillä kerralla, että tarvii vanhemmalle välittää siitä tietoa ja pyydetty, että käydään kotonakin keskustelua. Sit palataan seuraavalla tapaamisella ja viedään sitä vähän eteenpäin.

Perhetyöntekijät arvelivat, että esteenä asetettujen tavoitteiden saavuttamiselle oli yleensä lapsen ryhmätoimintaan osallistumisen keskeytyminen. Ryhmätoiminnan keskeyttämissä tapahtuu harvoin ja useimmiten se on sekä perhetyöntekijöiden että

perheen yhteinen päätös. Keskeyttämisiä saattaa tapahtua myös silloin, kun jo alkuun mietitään, onko kyseinen ryhmä välttämättä sopiva lapselle tai lapsen ikä- tai kehitystasolle.

...et on lopettanu ryhmätoiminnan, useesti on ollu aika isojakin asioita perheessä, et se on ollut kaikkien yhteinen päätös.

Joskus on ollu lähtökohtaisestikin vähän kysymysmerkillä, että on kaupattukin, että voi kokeilla ja muutamana kerran tunnustella...

6.3.3 Ohjaamiskäytännöt ja käytettävät menetelmät

Lasten vertaisryhmien ohjaamiskäytännöissä oli eroavaisuuksia organisaatioista riippuen. Keskustelussa perhetyöntekijät luonnehtivat ryhmien ohjaamisen tapahtuvan useimmiten parityönä, mutta tarvittaessa ryhmissä voi olla myös useampi ohjaaja. Lisäksi keskustelussa ilmeni, että sosiaalialan opiskelijat voivat toimia ryhmän ohjaajina perhetyöntekijätyöparin toimiessa vastuuhenkilöinä. Esiinnoukset ohjaamiskäytännöt olivat työpareittain, opiskelijat ohjaajina ja perhetyöntekijätyöpari vastuuhenkilöinä sekä useampi ohjaaja.

Työpareittain tapahtuvaa ryhmien ohjaamista perhetyöntekijät kuvasivat tehtävän neljällä eri tavalla: kaksi perhetyöntekijää, perhetyöntekijä ja opiskelija, perhetyöntekijä ja yhteistyötahon työntekijä sekä perhetyöntekijä ja tukihenkilö. Perhetyöntekijät perustelivat työparin tai useamman ohjaajan käyttämistä tärkeänä turvallisuustekijänä ryhmän käytännön toteuttamisen ja yllättävien tapahtumien esimerkiksi tapaturmien kannalta. Ryhmätoiminnan tehostamisen ja vastuun jakautumisen lisäksi toinen tai useampi ohjaaja mahdollistaa tarvittaessa myös ohjaajan yksilöllisen huomion jakamisen lapselle.

Paljon käytetään opiskelijoita työparina ja sit se työpari voi tulla jostakin muualtakin, on nuorisotoimesta tullut tai mistä milloinkin.

Siinä voi kertoa myös muita asioita, käydä supattamassa ohjaajalle tai tulla syliin istumaan. On hyvä, että niitä on vetämässä useempi kun yks ihminen, et siinä voi jakaa sitte sitä huomiota.

Perhetyöntekijät ilmaisivat, että lasten vertaisryhmätoiminnassa käytettäviä menetelmiä ovat pelit, leikit, liikunta, musiikki, kuvaamataito, valokuvaus ja draama. Luokittelimme ne toiminnallisiksi menetelmiksi. Perhetyöntekijät kertoivat, että ohjaajilla on myönteinen asenne uusien menetelmien opettelemiseen ja käyttämiseen. Vertaisryhmissä käytettävien menetelmien valinta on ohjaajalähtöistä. Lisäksi he toivat esille, että jokainen ryhmä sisältää aina jotain toiminnallista.

Se lähtee niistä ohjaajista minkä tyyppisiä juttuja ollaan valmiita ja halukkaita tekemään. On jotenkin semmonen henki ollut, että kokeillaankin uusia asioita ja opetellaan. Et aika ennakkoluulotonta meininkiä.

6.3.4 Arviointi, dokumentointi ja tilastointi

Ryhmätoiminnan arvioiminen muodostui arviointiin osallistuneista tahoista ja arviointitavoista. Perhetyöntekijät kokivat lasten vertaisryhmätoiminnan arvioinnin tärkeäksi. Lasten vertaisryhmätoimintaa arvioitiin lasten, vanhempien ja työntekijöiden kesken. Arviointitapoina perhetyöntekijät käyttivät toiminnan jatkuvaa arviointia ja loppuarviointia. Vertaisryhmätoiminnan arviointia tehdään sekä suullisesti että kirjallisesti.

On aika tärkeä se välitön palaute vanhemmille ja tietysti lapselkin sen ryhmän jälkeen. Miten on mennyt, mitä on tehty ja miten on onnistunut. Minkälainen on ollut se meidän yhteinen hetki.

Arviointia tehdään koko ajan. Se on tärkeä se jatkuva arviointi, miten tällä kertaa meni ja mitä ois voinu tehdä toisin. Sen pohjalta sitte suunnitellaan vähän seuraavaa kertaa.

Ryhmäkeskusteluissa perhetyöntekijät pohtivat, että vertaisryhmätoiminnan dokumentointi ja tilastointi ovat kehittyneet vuosien kuluessa. Osalla perhetyöntekijöistä oli kokemus, että valmis tietokoneohjelma helpottaa ryhmätoiminnan dokumentointia ja tilastointia. Kun taas osa perhetyöntekijöistä totesi, että dokumentoinnissa ja tilastoinnissa on vielä kehittämisen tarvetta.

...on tullu ohjelma, johon dokumentoidaan asiakastyötä. Myös ryhmät ovat siellä meidän ohjelmassa ja sinne tulee suoritteena, mitä meillä on menny siihen aikaa.

...semmosina ryhminä niitä ei tilastoida, vaan ne on tapaamisia kuten mikä tahansa muukin perhetapaaminen tai käynti.

Lastensuojeluasiakkuudessa olevan ryhmätoimintaan osallistuvan lapsen osalta dokumentointia tehdään kuten perhetyössä yleensä. Toisessa organisaatiossa lastensuojelun perhetyön vertaisryhmätoimintaan voi osallistua lapsia myös ilman lastensuojeluasiakkuutta eli toimintaa toteutetaan myös ennaltaehkäisevänä työnä. Tällöin dokumentointia tehdään vain lastensuojelun perhetyön asiakkuuden piiriin kuuluvista lapsista. Yleisesti perhetyössä ryhmätoiminnan päättyessä vertaisryhmätoiminnasta tehdään toimintakertomus, joka on eräänlainen yhteenveto toiminnan sisällöstä ja toteutuksesta.

Kun on niitä ryhmiä, jossa voi olla mukana muita kun meidän asiakkaita, tämmösenä ehkäisevänä toimintana, niitten ulkopuolisten osalta ei ole dokumentointia.

Itse tulee tehtyä jonkinlainen yhteenveto sitten ryhmän päätteeksi. Semmone minkä pystyy laittamaan vaikka sinne asiakas-kertomukseen.

6.4 Vertaisryhmätoiminnan toteutuksen mahdollistavat tekijät

Tutkimuksen aineiston, joka liittyi vertaisryhmätoiminnan toteutuksen mahdollistaviin tekijöihin, luokittelimme kahteen osaan. Ryhmätoiminnan rakenteet sekä

yhteistyö vanhempien ja yhteistyötahojen kanssa ovat vertaisryhmätoiminnan mahdollistavia tekijöitä.

6.4.1 Ryhmätoiminnan rakenteet

Luokittelimme perhetyöntekijöiden keskustelussa esiin nousseet rakenteisiin liittyvät tekijät ryhmätoiminnan suunnitteluun ja eettisyyteen sekä ajankäytöllisiin, taloudellisiin ja fyysisiin rakenteisiin sekä johdon antamaan tukeen. Näistä muodostimme kaksi luokkaa sisäiset ja ulkoiset rakenteet, jotka muodostivat yhdessä ryhmätoiminnan rakenteet.

Sisäiset rakenteet muodostuivat suunnittelusta ja eettisyydestä. Suunnittelussa ryhmien nopea käynnistäminen esille nousseen tarpeen pohjalta toistui perhetyöntekijöiden keskusteluissa useasti. Perhetyöntekijät kokivat, että ryhmätoiminnan suunnitteluun on tärkeää varata aikaa ja että sisältö suunnitellaan ryhmän tarpeita vastaavaksi. Ryhmätoiminnan suunnittelussa työntekijä voi hyödyntää omaa osaamistaan. Perhetyöntekijät totesivat lasten kokevan ryhmän paremmin omakseen, kun he saavat osallistua toiminnan suunnitteluun. Lisäksi he korostivat, että hyvästä etukäteissuunnittelusta huolimatta suunnitelmaa tulee kyetä käytännössä muuttamaan ryhmän osallistujien tarpeiden ja tilanteiden mukaan.

On voitu perustaa ryhmiä suunnitellusti, mutta lyhyelläkin varausajalla.

...on tärkeää, että pääsee nuori, lapsi itse suunnittelemaan, silloin se on niinku hänen juttu.

Eettisyyteen kuuluvina asioina perhetyöntekijöiden ryhmäkeskusteluissa tuli ilmi yksityisyyden suojaaminen, yksilöllisyyden huomioiminen, ryhmän pelisääntöjen sopiminen ja turvallisen ilmapiirin luominen. Perhetyöntekijät kertoivat pyrkivänsä luomaan ryhmän sisälle ilmapiirin, joka myös turvaa lasten yksityisyyden. Perhetyöntekijöiden mukaan lasten kanssa keskustellaan ryhmän säännöistä, mutta lapsilta ei voi kuitenkaan odottaa ryhmän ulkopuolella täydellistä salassapitoa

ryhmässä esiin nousseista asioista. Tästä syystä ohjaajat tarvitsevat tilanteenluku-taitoa ja herkkyyttä ennakoida millä tasolla asioista voidaan yhdessä ryhmässä keskustella. Tarvittaessa lapselle järjestetään tai tarjotaan mahdollisuutta keskustella ohjaajan kanssa kahden kesken omista, mieltäpainavista tai lapselle tapahtuneista asioista.

Aina puhutaan lasten tai nuorten kanssa kasvatuksellisia keskusteluja, että miten toimitaan ryhmän ulkopuolella.

...työntekijä tietää, että on tapahtunut jotakin jollekin lapselle mitä olisi hyvä lapsen kanssa käsitellä, niin tietysti siitä keskustellaan kahden kesken.

Ulkoiset rakenteet muodostuivat ajankäytöllisistä-, taloudellisista- ja fyysisistä rakenteista sekä johdon tuesta. Ajankäytöllisinä rakenteina perhetyöntekijät kokivat, että ryhmän tapaamiset ovat vain osa ryhmätoimintaan tarvittavasta työajasta. Sen lisäksi suunnitteleminen, arvioiminen, käytännön asioiden järjestäminen ja lasten kuljettaminen vievät aikaa, mikä on otettava toiminnan toteuttamisessa huomioon. Yleisesti perhetyöntekijät mainitsivat taloudellisten tarpeiden olevan ryhmätoiminnassa vähäistä, mutta kokonaan ilman taloudellisia resursseja toiminnan toteuttaminen ei ole mahdollista. Mahdolliset vuokra-, palkka-, materiaali- ja välipalakulut muodostavat tarvittavat taloudelliset tarpeet. Fyysisenä rakenteena ryhmä tarvitsee kokoontumistilan.

...työntekijän palkka, jos kokoontumisia on työajan ulkopuolella, viikonloppuleiri, yöretkiä, siihen tulee iltalisiä tai yöisiä.

Fyysiset rakenteet missä kokoonnutaan, on löytynyt yhteistyötoimien kautta tai kunnan tila, jota on saatu käyttöön...

Kaikki perhetyöntekijät kokivat erityisesti lähiesimiesten tukevan ja näkevän lasten vertaisryhmätoiminnan toteuttamisen perhetyössä tarpeellisenä. Toisaalta perhetyöntekijöitä keskustelutti myös se, että ymmärretäänkö johdon ylemmällä tasolla täysin vertaisryhmätoiminnan mahdollisuudet ja sen tarpeellisuus perhetyös-

sä tämän päivän työmuotona. Perhetyöntekijät totesivat vertaisryhmätoiminnan järjestämisen olevan rakenne- ja esimiesasia, joka täytyy päättää muualla kuin työntekijöiden kesken. Ylemmältä johdolta keskusteluun osallistuneet perhetyöntekijät odottivat selkeää tukea lasten vertaisryhmien järjestämiseen lastensuojelun perhetyössä.

...se on nähty tarpeelliseksi, ryhmiä on yhä enemmän, niitä on ollut ja lisätty, niistä puhutaan myös johtotasolla.

Se vaatii siihen meitä ylempiä tahoja, ymmärtämään ja tukemaan sitä toimintaa, suunnittelemaan tai antamaan siihen ohjekset ja luvan.

...rakenteellisuudesta, että se täytyy olla mukana siinä määrin, että se ymmärretään, että tää on nyt tämän päivän työmuoto nämä ryhmät.

6.4.2 Yhteistyö vanhempien ja yhteistyötahojen kanssa

Yhteistyösuhteen rakentuminen, yhteyden pitäminen ja vanhemmuuden vahvistaminen muodostivat vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön. Perhetyöntekijät panostavat tietoisesti hyvän ja luottamuksellisen yhteistyösuhteen syntymiseen vanhempien kanssa. Lasten vanhempiin yhteyden pitäminen ryhmätoiminnan aikana on yksilöllistä. Yhteyttä vanhempiin pidetään lasten kautta tiedottamalla, puhelinsoitoilla tai erillisen tiedotteen avulla. Lisäksi perhetyöntekijät saattavat tavata lasten vanhempia kuljettaessaan lapsia kotiin tai kutsumalla heitä ryhmän aikana tai lopuksi järjestettyihin tilaisuuksiin.

...se korostuu enemmän pienempien lapsien kun murrosikäisten lasten kohdalla, että päästään vanhempien kanssa semmoselle työskentelytasolle ryhmän kautta.

Perhetyöntekijöiden kokemuksen mukaan vertaisryhmätoimintaan osallistuvien lasten vanhempien vanhemmuutta voidaan vahvistaa positiivisen palautteen anta-

misella ja lapsen vahvuuksien esiinnostamisella. Myös toiveikkuuden lisäämisen vanhemmille perhetyöntekijät kokivat tärkeäksi vanhemmuuden vahvistajaksi.

...vanhemmat on saanut aina vaan negatiivista palautetta ja kun kuulee niitä hyviä asioita siitä omasta lapsestaan, niin sehän on valtava juttu.

...konkreettisesti osoittaa, että sun lapsi on hyvä tässä, tänään onnistui näin hyvin. Pikkuhiljaa sieltä löytyy myös heidän keskinäisiin suhteisiin sitä välillisesti positiivista.

Vanhempien kautta tätä työtä tehdään, vaikuttaminen vanhempiin ja heidän asenteisiin suhteessa omiin lapsiin, siihenkin sitä toiveikkuutta.

Perhetyöntekijöiden kokemukset yhteistyötahojen kanssa tehtävästä yhteistyöstä vaihtelivat eri organisaatioiden välillä. Ryhmätoimintaan osallistuvien yhteistyötahojen kanssa yhteistyön todettiin yleisesti ottaen sujuneen hyvin. Eri yhteistyötahoina mainittiin peruskoulu, sosiaalitoimi, seurakunta sekä eri perhetyön yksiköt saman organisaation sisällä. Esteinä yhteistyön toteutumiseksi nähtiin lastensuojelun vierastaminen ja yhteistyöhön sitoutumattomuus.

...joku keksii idean. Siinä pystyy hyödyntämään jonkun taitoa ja ottaa kimppeä muita muualta, en usko että sitä mikään estäisi.

...vaatii toimiakseen, että on semmoset ihmiset eri tahoista, jotka ovat kiinnostuneita, innostuneita.

6.5 Lasten saama hyöty vertaisryhmätoiminnasta

Lasten vertaisryhmätoiminnasta saamaan hyötyyn liittyvän aineiston luokittelimme kahteen luokkaan vertaistuki ja osallisuus sekä sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot. Perhetyöntekijät toivat yleisesti esille, että lasten vertaisryhmätoimintaan osallistuminen vaikuttaa moneen asiaan eikä sen vaikuttavuutta välttämättä näe heti. Vaikuttavuus voi ilmetä vasta vuosienkin päästä. Perhetyöntekijöiden koke-

muksen mukaan lapsi tulee vertaisryhmässä kuulluksi ja ryhmätoiminta kehittää lapsen erilaisia taitoja sekä tukee lapsen yleistä hyvinvointia.

6.5.1 Vertaistuki ja osallisuus

Vertaistuen ja osallisuuden arvo ja tärkeys tulivat esille perhetyöntekijöiden keskusteluissa. Perhetyöntekijät kertoivat, että kokemusten jakaminen, keskinäinen tukeminen ja ystävyysuhteiden löytyminen ovat lasten saamia hyötyjä vertaisryhmätoimintaan osallistumisesta. Perhetyöntekijöiden näkemyksen mukaan lasten kokemusten jakamisessa tärkeää on se, että lapset kuulevat toistensa kokemuksista eikä kaikkea tarvitse välttämättä kokea itse.

Siinä tuli se aika semmonen konkreettinen filis mieleen, ett ne jakoi toistensa kanssa sitä kokemusta.

...ystävyyssuhteita, jotka voi löytyä sitä kautta. Niin sehän on iso merkittävä asia, koska aika yksinäisiäkin on nää lapset ollut.

Kodin ulkopuoliseen toimintaan tutustuminen, harrastustoimintaan kiinnittyminen ja tulevaisuuden suuntautuminen olivat myös heidän mielestään merkittäviä vertaistuen ja osallisuuden kokemuksia ryhmätoimintaan osallistuneille lapsille. Perhetyöntekijöiden kokemuksen mukaan lapset hyötyvät, kun he voivat tutustua lähiympäristön tarjoamiin harrastus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksiin yhdessä ryhmän kanssa. Erityisesti nuorten kohdalla ryhmätoiminnan kuluessa nuorten ajatusten suuntautuminen lähitulevaisuuteen koettiin isona asiana heille itselleen.

Harrastuksiin tai omaan tekemiseen kiinnittyminen on ollu aika vaikeetakin. Meidän ajatus on ollut, että voi tarjota jotain hyvää mihin voi liittyä, se voi olla mukavaa toimintaa semmosta, että se rohkasee.

...nuorten kanssa, että saada aikaan toiveikkuutta, jotain näköaloja tulevaisuuteen, haaveilua, unelmia.

6.5.2 Sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot

Perhetyöntekijät kokivat ryhmässä toimimiseen, toisten huomioon ottamiseen ja omasta tekemisestä vastuunottamiseen sekä ongelmien ratkaisemiseen liittyvät sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot merkityksellisiksi lasten saamiksi hyödyiksi vertaisryhmätoimintaan osallistumisesta. Vertaisryhmän koetaan olevan turvallinen paikka harjoitella kanssakäymistä toisten lasten ja myös aikuisen kanssa.

...just tollaset kaveripulmat, sosiaaliset taidot ja tämmönen harjoittelu.

Jos tulee jotain ristiriitoja, niin sitten on vastuu niillä aikuisilla, että ne asiat voidaan selvittää. Eikä niin mikä se malli on ollu ehkä aikasemmin, että kun tulee jotain, niin sitten ei enää mennä.

Lisäksi keskusteluun ja kuunteluun harjaantuminen, tunteiden ilmaiseminen ja tunnetaitojen harjoittelu sekä itsetunnon kasvaminen ja onnistuneiden kokemusten saaminen olivat olennaisia sosiaalisia- ja vuorovaikutustaitoja, joita perhetyöntekijät toivat keskusteluissa esille. Lasten vertaisryhmässä voidaan pohdita esimerkiksi koulunkäyntiin ja arjen sujumisen liittyviä ongelmia sekä löytää yhdessä uusia keinoja niiden ratkaisemiseksi. Usealla lapsella tunteiden ilmaiseminen on vaikeaa ja he hyötyvät erilaisten tunnetaitojen harjoittelemisesta vertaisryhmässä.

...sivusta seurasin miten he sitten siinä kehittyi ja pystyi toimimaan ja sietämään monenlaisia pettymyksiä.

Mahtavaa nähdä, että tulee toisenlainen kokemus kun se, että mä en osaa eikä musta tykätä.

6.6 Lasten vertaisryhmätoiminnan kehittämistarpeet

Lasten vertaisryhmätoiminnan kehittämiseen liittyvän aineiston luokittelimme kahteen yläluokkaan. Nämä luokat olivat ryhmätoiminnan kehittäminen ja yhteistyön kehittäminen. Erilaisten ryhmien, ryhmän ohjaamisen ja rakenteellisten tekijöiden kehittäminen muodostivat luokan ryhmätoiminnan kehittäminen. Kunta-kohtaisesta ja seudullisesta yhteistyön kehittämisestä muodostimme yläluokan yhteistyön kehittäminen.

6.6.1 Ryhmätoiminnan kehittäminen

Perhetyöntekijöiden keskusteluaineistosta erilaisten ryhmien osalta ilmeni, että perhetyöntekijät kaipasivat lisää pienryhmätoimintaa eri teemojen ympärille ja pienille lapsille omaa toimintaa. Myös pitkäkestoisille suunnitelmallisille ja tavoitteellisille lasten vertaisryhmille koettiin olevan tarvetta. Lisäksi nousi esiin, että perheleirityöskentelyä voitaisiin kehittää esimerkiksi perustamalla ryhmäleirille osallistuneille lapsille ja vanhemmille sekä jatkamalla ryhmätoimintatyöskentelyä perheleiriin osallistuneiden kanssa vielä leirin jälkeen.

Mun toive olisi, että voisi mennä useampia eri teemalla toimivia ryhmiä. Se tarvii siihen enemmän tahoja, ettei se vie niin paljon resursseja, se voisi olla perhetyön yhteinen asia.

Ryhmän ohjaamiseen liittyväksi kehittämistarpeeksi osa perhetyöntekijöistä koki poikaryhmätoiminnan kehittämisen tarpeellisena miesohjaajien avulla. Myös yhteistyön lisääminen eri tahojen ammattilaisten kanssa sekä perhetyöntekijöiden kouluttaminen erilaisten työmenetelmien ja erityistaitojen osaajiksi nähtiin perhetyöntekijöiden keskuudessa ryhmän ohjaamiseen liittyvinä kehittämistarpeina.

Yläkouluikästen poikien kanssa vaatii jo, että miestyöntekijä on paikalla. Ne poikaryhmät on varmaa semmonen kehittämiskuvio tässä jollain tavalla...

Draama-koulutusta ja tän tyyppistä voisi tietysti olla. Ne on niitä erityistaitoja, joista on hyötyä.

Huomionarvoisina asioina rakenteellisissa tekijöissä pidettiin lasten vertaisryhmä-toiminnan kuulumista lastensuojelun perhetyön perustehtävään. Lasten vertaisryhmätoimintaa toteutettiin kuitenkin erilaisista peruslähtökohdista käsin eri organisaatioissa. Perhetyöntekijät olivat yhtä mieltä siitä, että lastensuojelun lasten vertaisryhmätoimintaa pitäisi kehittää enemmän ennaltaehkäisevän suuntaan. Lastensuojelun perhetyön vertaisryhmätoimintaan osallistuminen tulisi perhetyöntekijöiden näkemyksen mukaan olla mahdollista myös ilman lastensuojelun asiakkuutta ennaltaehkäisevänä työnä.

...ajatus perhetyöstä ennaltaehkäisevänä oli silloin, kun sitä on aloiteltu. Työntekijänä mä ajattelen, että kaikki varmaan toivois et se ois enemmän sitä...

...kertoo paljon asenteestakin, että jos aletaan näkemänä, että ryhmä voi kokoontua ennen kun lapset on lastensuojelun asiakkaita.

6.6.2 Yhteistyön kehittäminen

Lastensuojelun perhetyön lasten vertaisryhmätoiminnan kuntakohtaisen yhteistyön kehittämistarpeiksi perhetyöntekijät nostivat esille työyksikön sisäisten ja oman organisaation yhteisten ryhmien kehittämisen. Myös eri organisaation alaisuudessa toimivien lastensuojelun perhetyöyksiköiden seudullinen yhteistyö nähdän hyvänä asiana eikä esteitä yhteistyölle perhetyöntekijöiden mukaan ole. Yhteistyön tekemisen rajoitteita ei ole kuitenkaan mietitty. Perhetyöntekijät kokivat, että esimerkiksi suoritteiden saaminen yhteistyössä toteutetusta ryhmätoiminnasta ei ole este.

Jos miettii meidän asiakasperheitä, koulua, nuorisotoimeä, poliisia, niin kaikilla on varmaan yhteinen intressi lasten ja perheitten hyvinvointiin oman työpisteensä kautta, mutta se vaatii

aktiivisuutta, että jonkun täytyy olla se koollekutsuja ja haalia ne eri ihmiset saman pöydän ääreen ja sitte yhdessä mietitään.

7 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2009, 18, 20, 24) mukaan on tärkeää ohjata aloittelevaa tutkijaa alusta alkaen konkreettisesti pohtimaan ja ennakoimaan omien tutkimustehtävien eettisiä аспекteja. Samalla sitoutetaan tutkija eettiseen ajatteluun. Eettiset kysymykset ovat aina jossain määrin ratkaisemattomia, joten olennaista on saada tutkija tiedostamaan asia, vaikka valmiita ratkaisuja ei voida antaa. Eettisiä kysymyksiä voi liittyä tutkimuskohteen ja menetelmän valintaan, aineiston keräämiseen ja säilyttämiseen, tiedon luotettavuuteen, tutkittavien kohteluun ja tutkimustulosten vaikutuksiin (Kuula 2006, 11).

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 127, 131 - 132) korostavat, että hyvää tutkimusta ohjaa luotettavuuden lisäksi eettinen sitoutuneisuus. Tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut kulkevat yhdessä ja ihmisoikeudet muodostavat ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisen perustan. Tieteellisen tutkimuksen eettisen hyväksyttävyyden sekä luotettavuuden ja tulosten uskottavuuden edellytys on, että tutkimus on suoritettu hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2004).

Tutkimukseen osallistumisen tulee olla tutkittavalle vapaaehtoista ja perustua riittävään tietoon. Tutkimuksesta tiedottamiseen voidaan lukea kuuluvaksi ainakin seuraavat tiedot: tutkijan yhteystiedot, tutkimuksen aihe, aineistonkeruun toteutus-tapa ja arvioitu ajankulu, kerättävän aineiston käyttötarkoitus, säilytys ja jatkokäyttö sekä osallistumisen vapaaehtoisuus. Tutkittavat voivat pyytää myös lisätietoja tutkimuksesta, joten niiden antamiseen voi tutkimuksissa varautua ennalta. Mahdolliset haitat, joita tutkimus voi aiheuttaa, koskee aineiston keruuta ja säilyttämistä sekä tutkimusjulkaisusta aiheutuvia seurauksia. Henkisten haittojen välttämiseen kuuluu tutkittavia arvostava kohtelu ja kunnioittava kirjoittamistapa. Kun tutkimukseen sisältyy vuorovaikutusta tutkittavien kanssa, tulee tutkittaviin

suhtautua kohteliaasti ja heidän ihmisarvoaan kunnioittaen. Luottamuksellisten tietojen käsittelyssä ja säilyttämisessä tulee noudattaa suunnitelmallista huolellisuutta sekä tutkittavien yksityisiä tietoja koskevaa vaitiolovelvollisuutta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 24, 26 - 27.)

Tutkimuksemme aiheen ja kohderyhmän valinnat ovat olleet ensimmäisiä eettiseen kestävyyyteen vaikuttavista valinnoistamme. Tutkimuksemme osallistuminen oli vapaaehtoista ja informoimme lastensuojelun perhetyön esimiesten kautta ryhmäkeskusteluun tulevia perhetyöntekijöitä huolellisesti ennen ryhmäkeskustelutilaisuutta. Ennen keskustelun aloittamista kertosimme kutsukirjeessä olleet asiat ja vielä keskustelun päätteeksi teimme yhteenvetoa toimenpiteistä, joita ryhmäkeskustelun jälkeen teimme. Kiinnitimme erityisen huomiomme tutkimukseen osallistuvien suojaan ja nimettömyyteen niin aineiston hankinta-, analysointi- ja säilytysvaiheessa sekä tulosten raportoinnissa. Toteutimme työn vaitiolo- ja salassapitovelvollisuuksia noudattaen.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2009, 28 - 29, 31) eettisissä periaatteissa sanotaan, että yksityisyyden suoja on perustuslailla suojattu oikeus ja tutkimuseettisesti tärkeä periaate. Tunnisteellisten aineistojen käsittelystä säädetään henkilötietolaissa, jonka mukaisesti henkilötietojen käsittely on sallittua tutkittavan suostumuksella. Tutkittavien yksityisyyden suoja voi vaarantua aineiston huolimattomalla säilyttämisellä tai suojaamattomilla sähköisillä siirroilla. Erityisesti tunnistellisen aineiston käyttö edellyttää erilaisten päätösten ja tietoturvaratkaisujen tekemistä. Laadullisen aineiston tutkimusjulkaisuissa esitettävät suorat aineistotteet tulee arvioida tunnistamisen näkökulmasta.

Tutkimuksemme kannalta ei ollut tarkoituksenmukaista kerätä perhetyöntekijöiltä taustatietoja. Suorana tunniste- ja henkilötietona tutkimuksemme oli tutkimukseen osallistuneiden tallennettu puhe ja kuva eli keskustelutilaisuuksien nauhoitteet video- ja äänitallenteina sekä tekemämme muistiinpanot. Kuulan (2006, 81) mukaan henkilötiedoista puhuttaessa merkittävintä lainsäädännöllisesti on, että voiko yksittäistä henkilöä tunnistaa tiedoista helposti ja kohtuuttomitta kustannuksitta. Suoria tunnistetietoja ovat nimi, osoite, henkilötunnus ja syntymäaika. Suo-

ran tunnistamisen mahdollistavat myös ihmisen ääni ja kuva, joten sen vuoksi audiovisuaaliset tallenteet tutkittavista sisältävät suorat tunnisteet eli henkilötiedot. Nykyisin tunnistetiedoista puhuttaessa käytetään usein termiä biometrinen tunniste.

Havaitsimme tutkimusprosessimme aikana, että tutkimuslupakäytänteet vaihtelivat suuresti eri organisaatioissa. Aavan tutkimuslupavaatimusten ja henkilötietolain (523/1999, 10§, 14§) mukaisesti teimme selvityksen käytössämme olevasta henkilörekisteristä Tieteellisen tutkimuksen rekisteriseloste -lomakkeen avulla, joka oli saatavissa Tietosuojavaltuutetun toimiston www-sivuilta. Kaikki tutkimusaineistot, jotka sisältävät tutkittavien suoria henkilötietoja, muodostavat henkilörekisterin (Kuula 2006, 82). Säilytimme tutkimuksemme aineistoa lukollisissa kaapeissa emmekä lähettäneet litteroituja aineistoja sähköisesti toinen toisillemme. Kerroimme osallistujille, että käytämme aineistoa vain opinnäytetyötämme varten ja hävitämme sen työn oikeellisuuden tarkistamisen ja valmistumisen jälkeen.

Laadullisen tutkimuksen ja ihmistieteellisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa ei ole olemassa minkäänlaisia yksiselitteisiä ohjeita, mutta tutkimuksen kokonaisuus ja koherenssi eli sisäinen johdonmukaisuus on arvioinnin kannalta keskeistä (Tuomi 2007, 150). Tutkimuksemme luotettavuuden kannalta arvioimme, että on olennaista, että vastasimme molemmat tasapuolisesti tutkimuksemme tekemisestä, vastuista ja velvollisuuksista. Pääsääntöisesti teimme tutkimuksemme kaikki vaiheet yhdessä. Koimme, että tutkimuksemme tekemiseen varattu aika vuosi 2010 oli riittävä eikä ajoittainen kiireen ja tehtävän työn määrä vaarantanut tutkimuksemme tulosten luotettavuutta.

Tutkimuksemme aineisto oli laaja ja sen analysointi oli työlästä ja aikaa vievää, mutta kannattavaa. Huolellinen aineiston kerääminen, sen litteroiminen ja aukikirjoitetun aineiston lukeminen useaan kertaan sekä sen jälkeen alleviivauksien ja pelkistettyjen ilmauksien muodostaminen alleviivatuista alkuperäisilmauksista olivat edellytyksenä aineiston luokittelulle, käsitteiden muodostamiselle, tulosten tarkastelulle ja luotettavuudelle sekä johtopäätösten tekemiselle.

Tuomen (2007, 153 -154) mukaan laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisäävänä kriteerinä suositaan triangulaatiota, joka on tutkimusmenetelmien yhteiskäyttöä, jolloin tutkija ei voi sitoutua vain yhteen näkökulmaan. Denzin (1970, 1972) jaottelee triangulaation neljään tyyppiin. Tutkimusaineistoon liittyvällä triangulaatiolla tarkoitetaan sitä, että tietoa kerätään monelta eri tiedonantajaryhmältä. Tutkijatriangulaatio merkitsee vastaavasti sitä, että tutkijoina toimii monia henkilöitä. Teoriaan liittyvässä triangulaatioissa ilmiötä lähestytään eri teorioiden näkökulmasta ja metodinen triangulaatio tarkoittaa useiden menetelmien käyttöä samassa tutkimuksessa. (Hirsjärvi ym. 2007, 228, Tuomi 2007, 153.)

Tutkimuksessamme toteutuu useampi triangulaation päätyypeistä, jolloin voidaan puhua monitriangulaatiosta. Huomionarvoisimmaksi kohdaksi työmme luotettavuuden kannalta koimme tutkijaan liittyvän triangulaation toteutumisen. Jo opinäytetyömme aloitusvaiheessa tiedostimme ja otimme huomioon työn eettisyyden, puolueettomuuden ja luotettavuuden kannalta seikan, että toinen meistä työskentelee lastensuojelun perhetyöntekijänä yhdessä tutkimuksen kohteena olevassa organisaatiossa. Näkemyksemme mukaan oli tärkeää, että toimimme yhdessä aineistonkerääjinä sekä erityisesti tulosten analysoijina ja tulkitsijoina.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustulostemme mukaan lastensuojelun perhetyössä Lahdessa ja Oivassa järjestetään monipuolista ja monen ikäisille suunnattua lasten vertaisryhmätoimintaa. Vuosien kuluessa vertaisryhmien käyttö on vakiintunut ja lisääntynyt lastensuojelun perhetyön yhtenä työmuotona. Pääsääntöisesti perhetyöntekijät kokivat ryhmätoiminnan toteuttamisen olevan innostavaa ja mielekästä lasten kanssa tehtävää työtä. Toisaalta ryhmän käynnistämiseen liittyvät käytännön toimenpiteet koettiin työläinä ja ryhmän ohjaaminen ajoittain raskaana. Lisäksi lasten kuljetaminen ryhmään ja takaisin kotiin nähtiin paljon aikaavievänä ryhmätoiminnan osana. Perhetyöntekijöiden mukaan lasten vertaisryhmätoiminnalle on kuitenkin selkeä tarve ja se on tärkeä osa perhetyötä.

Useimmiten lasten vertaisryhmätoimintaa lastensuojelun perhetyössä markkinoidaan suoraan henkilökohtaisella yhteydenotolla sekä lapselle että vanhemmalle. Lapsen sitoutuminen ryhmään tapahtuu hänen oman kokemuksensa ja vanhemman tuen avulla. Samalla tavoin Pölkki ja Raitanen (2007, 58) huomasivat, että lasten ryhmään sitoutumisen esteinä voivat olla aikuisten aikataulut ja motivoituminen sekä lasten oma elämäntilanne. Tulostemme mukaan vertaisryhmätoiminnan tavoitteenasettelussa huomioidaan lähtökohtaisesti ryhmän tarpeet. Lasten yksilölliset tavoitteet pidetään pieninä ja saavutettavissa olevina. Perhetyöntekijöiden näkemykset kohtasivat monella tavoin Orasen ja Laaksamon (2003, 248) näkemyksen, että lasten vertaisryhmätoiminnan työskentelymallin tulee olla joustava. Sen tulee myös huomioida lasten ajankohtaiset ja yksilölliset tarpeet.

Perhetyöntekijöiden mukaan lasten vertaisryhmätoiminnan yleisinä tavoitteina olivat sosiaalisten taitojen kehittyminen, itsetunnon vahvistuminen ja turvallisuuden tunteen tuottaminen. Tulosta tukevat Taiton (2001, 206 - 207) ja Turtiaisen (2008, 159) näkemykset, että vertaisryhmissä tavoitteena on lisätä lapsen sosiaalisia verkostoja. Ryhmissä lapset voivat solmia uusia kaveri- ja aikuissuhteita sekä harjoitella toisten lasten kanssa toimeentulemistä. Tavoitteisiin pääsemisen keinoina perhetyöntekijät käyttivät positiivisen palautteen antamista lapsille ja asioiden toistuvaa harjoittelemista.

Tutkimuksen tuloksissa tuli näkyviin, että vertaisryhmiä ohjattiin useimmiten pari työnä ja käytettävänä työmenetelminä olivat erilaiset toiminnalliset menetelmät. Myös Taiton (2001, 201) sekä Pölkin ja Raitasen (2007, 59) mukaan lasten vertaistoiminnassa käytetään toiminnallisia menetelmiä. Käytettävän menetelmän valintaan vaikuttaa lapsen ikä- ja kehitystaso sekä lapsien omat valmiudet ja tarpeet. Lisäksi Turtiainen (2008,158) toteaa, että toiminnalliset menetelmät ovat keino kohdata lapsi; eri lapsiin saa yhteyden erilaisen toiminnan kautta.

Lastensuojelun perhetyössä lasten vertaisryhmätoimintaa arvioitiin lasten, vanhempien ja työntekijöiden kesken. Arviointitapoina olivat jatkuva arviointi ja lopuarviointi ja sitä tehtiin sekä kirjallisesti että suullisesti. Marttila, Pokki ja Talvitiie-Kella (2008,69) saivat myös tulokseksi pro gradu -työssään Ammattina ryh-

mänohjaaminen, että arviointitapoja on monia eikä arvioinnissa ole yhtä ainoaa oikeaa tapaa. He korostavat, että arvioinnin tärkein tehtävä on olla ryhmän kehittämisen apuvälineenä. Tutkimuksemme tuloksista ilmeni myös, että dokumentoinnissa ja tilastoinnissa oli eroavuuksia organisaatioiden kesken. Yhteistä oli, että toiminnan päättyessä ryhmätoiminnasta tehdään toimintakertomus.

Lasten vertaisryhmätoiminnan toteuttaminen vaatii sekä sisäisiä että ulkoisia rakenteita. Perhetyöntekijät kokivat, että ryhmätoiminnan nopea käynnistäminen esille nousseen tarpeen pohjalta oli ensiarvoisen tärkeä asia. Työntekijöiden mukaan vertaisryhmätoiminnan suunnitteluun on tarpeellista varata riittävästi aikaa. Taitto (2001, 201) pitää tärkeänä, että varsinkin aloitteleva ryhmätoiminta suunnitellaan tarkasti. Hänen mukaan suunnitelmissa ja käytännön ohjaustilanteissa voidaan joustaa työntekijöiden kokemuksen karttuessa, jolloin kokenut ryhmien vetäjänä voi edetä tilanteiden edellyttämällä tavalla. Marttila ym. (2008, 64) päätyvät samaan tulokseen ja toteavat lisäksi ohjaajilla olevan hyvin erilaisia tapoja suunnitella ryhmätoimintaa, ja että jokainen löytää oman suunnittelutapansa käytännön työtä tehdessään.

Ryhmän lasten yksityisyyden suojaaminen ja yksilöllisyyden huomioiminen sekä ryhmän pelisääntöjen sopiminen ja turvallisen ilmapiirin luominen olivat perhetyöntekijöiden esiin nostamia eettisyyteen kuuluvia asioita. Turtiaisen (2007, 159) mukaan turvallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin luominen lasten ryhmään on suhteellisen haasteellista siinä tapauksessa, kun lapset ovat vailla turvallisia aikuissuhteita. Huomioimme perhetyöntekijöiden keskustelussa ja aineiston analysointivaiheessa, että lasten turvallisuuteen vaikuttavat tekijät nousivat esiin monitasoisesti ja läpileikkaavasti. Tuloksia yhteenvedettäessä turvallisuusteema toistui useissa yhteyksissä. Lapset kokevat ryhmän turvallisen paikkana, jossa turvallinen ilmapiiri turvallisten aikuisten kanssa luo turvallisuuden tunnetta. Turvallisuus huomioidaan myös lasten fyysisen turvallisuuden turvaamisena esimerkiksi useamman ohjaajan läsnäololla. Oranen ja Keränen (2006, 70) tähdentävät, että lasten kanssa tehtävän työn lähtökohtana suunnittelusta toteutukseen on aina tiedostettava työn mahdolliset vaikutukset lasten turvallisuuteen. Heidän mukaansa työn tavoitteena tulee olla lapsen turvallisuuden lisääminen.

Tutkimustulostemme mukaan ajankäytöllisesti on huomioitava, että ryhmän tapaamiset ovat vain osa ryhmätoiminnan toteuttamiseen tarvittavasta ajasta. Aikaa tarvitaan myös suunnitteluun ja erilaisten käytännön asioiden hoitamiseen. Vertaisryhmätoiminnan toteuttamiseen tarvittavat taloudelliset tarpeet ovat vähäiset, mutta välttämättömät. Fyysisenä rakenteena ryhmällä on oltava kokoontumistila.

Tutkimukseen osallistuvien perhetyöntekijöiden mukaan lähiesimiehet tukevat vertaisryhmien toteuttamista perhetyössä. Ylemmältä johdolta työntekijät odottavat selkeää tukea vertaisryhmien järjestämiseen tämän päivän työmuotona. Vertaisryhmän toteuttamiseen tarvitaan yhteistyötä vanhempien ja eri yhteistyötahojen kanssa. Yleisesti ottaen yhteistyö eri yhteistyötahojen kanssa koettiin sujuneen hyvin. Erityisen tärkeää on lasten vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö ja luottamuksellisen asiakassuhteen syntyminen. Turtiainen (2008, 159 - 160) vahvistaa tulosta sanomalla, että työntekijöillä on oma haasteensa saavuttaa vanhempien luottamus. Perhetyöntekijöiden kokemuksella on yhtymäkohta myös Taiton (2001, 207) näkemykseen, jonka mukaan lapsia tulee auttaa suoraan ja välillisesti vanhempien kautta, jotta lapsen elämäntilanteessa tapahtuisi muutos lapsen ja hänen tarpeidensa ymmärtämiseen.

Tutkimuksen tuloksista selvisi, että perhetyöntekijöiden mukaan lapset saavat vertaisryhmätoimintaa osallistumisesta monenlaista hyötyä. Yhtenä kokonaisuutena tuli näkyviin vertaistuki ja osallisuus sekä siihen liittyvä kokemusten jakaminen, ystävyysuhteiden löytyminen ja harrastustoimintaan kiinnittyminen. Taitto (2001, 202) toteaa vertaisuuden merkityksen olevan siinä, että lapsi saa kokemuksen johonkin kuulumisesta ja omana itsenään hyväksytyksi tulemisesta. Tutkimuksemme tulokset voi rinnastaa myös Pekkarisen (2004, 64, 68) saamiin tuloksiin. Hän havaitsee ryhmään osallistuneiden tyttöjen saaneen vertaisuuden kokemuksia sekä löytäneen ryhmän kautta uusia ja merkityksellisiä ihmissuhteita. Tytöt tutustuivat ryhmän avulla muun muassa uusiin liikuntalajeihin, joista saivat uusia elämyksiä ja onnistumisen kokemuksia.

Tulevaisuuteen suuntautuminen sekä sosiaalisten- ja vuorovaikutustaitojen harjoittelu osoittautuivat myös vertaisryhmiin osallistuvien lasten saamiksi hyö-

dyiksi tutkimuksemme tuloksissa. Ryhmässä toimiminen, toisten huomioiminen, omasta tekemisestä vastuunottaminen ja ongelmien ratkaiseminen sekä keskustelu ja kuuntelu, tunteiden ilmaiseminen ja itsetunnon kasvu olivat keskeisiä sosiaalisia- ja vuorovaikutustaitoja. Pekkarisen (2004, 67) tutkimuksessa ryhmästä muotoutui eräälle tytölle paikka, joka käynnisti ja luottamuksellisen ilmapiirin avulla mahdollisti, oman elämän ”kelaamisen”. Lisäksi lähes kaikki muutkin ryhmään osallistuneet tytöt kokivat tärkeäksi kuulla toistensa kuulumiset ja mahdollisuuden puhua mieltä painavista asioista. Myös Taitto (2001, 199) sekä Inkinen ja Söderblom (2005, 14) toteavat lasten vertaisryhmätoiminnan perustuvan aikuisten vertaistoiminnan tavoin vastavuoroisuuteen ja kokemusten jakamiseen.

Tutkimustuloksemme osoittavat, että lasten vertaisryhmätoiminnalla on myös kehittämistarpeita. Perhetyöntekijät ilmaisivat, että tarvitaan lisää pienryhmätoimintaa erilaisten teemojen ympärille. Osa perhetyöntekijöistä koki, että pojille suunnattua ryhmätoimintaa olisi tärkeää lisätä ja kehittää. Lisäksi perhetyöntekijöillä on halua ja tarvetta saada koulutusta erilaisiin työmenetelmiin ja erityistaitoihin. Työntekijöiden kokemusta vahvistaa myös Orasen (2008, 15) näkemys, että lastensuojelussa lapsilähtöisten menetelmien kehittäminen on ollut vilkasta eikä työnvälineistä ole enää pulaa. Kehittämisen haasteena on sitä vastoin saada menetelmät ja välineet vastavuoroisen kommunikaation ja vuorovaikutuksen käyttöön lasten ja ammattilaisten välillä.

Tutkimustulostemme mukaan lastensuojelun perhetyössä toteuttavan lasten vertaisryhmätoiminnan kuntakohtaisen ja seudullisen yhteistyön kehittäminen nähtiin tärkeänä esimerkiksi yhteisten ryhmien järjestämisenä eri teemojen ympärille. Inkinen ja Söderblom (2005, 73) kannustavat, että esimerkiksi Vertti-vertaisryhmätoiminta lapsille, joiden vanhemmalla on mielenterveyden ongelmia, on tarjonnut konkreettisen työmallin sektori- ja hallintokuntarajat ylittävälle yhteistyölle.

Tutkimuksemme osallistuneet perhetyöntekijät näkivät välttämättömänä tarpeena lasten vertaisryhmätoiminnan kehittämisen enemmän ennaltaehkäisevään suuntaan. Näkemystä tukee Taiton (2001, 207) huomio, että lasten vertaistoiminnan pääasiallinen tavoite on olla ennaltaehkäisemässä mahdollisia lapsille elämässä

eteen tulevia ongelmia. Myös vuonna 2008 voimaan astunut uusi lastensuojelulaki (417/2007) kiinnittää erityisesti huomiota muun muassa lapsen edun toteutumiseen, lapsen osallisuuteen, ennaltaehkäisyyn ja yhteistyöhön viranomaisten kesken sekä suunnitelmalliseen työskentelyyn. Päckilän (2008, 162) mukaan suomalaisessa lastensuojelutyössä on vasta 2000-luvulla aloitettu entistä enemmän kiinnittämään huomiota lapsen kanssa tehtävään työhön. Se on lisännyt lapsen osallisuutta lastensuojelussa ja tehnyt työstä aiempaa lapsilähtöisempää.

9 POHDINTA

Tämä opinnäyte kartoitti lastensuojelun perhetyössä toteutettavaa lasten vertaisryhmätoimintaa perhetyöntekijöiden näkökulmasta. Tavoitteena oli selvittää, mitä on ja mitkä tekijät mahdollistavat lasten vertaisryhmätoiminnan toteuttamisen, miten lasten koetaan hyötyvän siitä ja miten toimintaa kehitettäisiin. Lisäksi tavoitteena oli tarjota perhetyöntekijöille aika ja paikka lasten vertaisryhmätoiminnasta keskustelulle ja kokemusten vaihtamiselle. Tarkastelun kohteena olivat Seitti-hankkeessa mukana olevien tahojen, Lahden, Aavan ja Oivan, lastensuojelun perhetyöntekijöiden kokemukset. Tutkimuksemme osallistui yhteensä viisi lastensuojelun perhetyöntekijää. Aavasta tutkimukseen ei osallistunut lopulta yhtään perhetyöntekijää.

Tutkimuksemme tuloksista löytyi paljon yhteneviä näkökulmia aiempaan lasten vertaisryhmätoimintaan liittyvään kirjallisuuteen. Vaikka tutkimuksemme on ainekertainen, tulokset kuitenkin vahvistavat omalta osaltaan lasten vertaisryhmätoiminnan merkityksellisyyttä lasten hyvinvoinnille. Tutkimus vastasi sille asettamamme tarkoitusta ja tavoitteita. Se onnistui vastaamaan myös tutkimuskysymyksiimme hyvin. Olennaista on myös se, että tutkimuksemme tulokset voidaan hyödyntää Seitti-hankkeessa jo sen toteutusaikana.

Aineiston hankinta ja analysointi olivat tutkimuksemme raskaimmat vaiheet. Aineistomme laajuus oli osittain ennalta-arvattavissa työn kartoitusluonteen ja monisyisen ryhmäkeskustelutilaisuuden keskustelurunkomme vuoksi. Jälkikäteen arvi-

oituna olisimme voineet pohtia tarkemmin aineiston rajausta, jotta sen analysointi olisi ollut mielekkäämpää. Samaa asiaa painottavat Eskola ja Suoranta (1998, 19) todetessaan, että laadullinen tutkimuksen aineistolähtöinen analyysi ei lopu koskaan. Laaja-alaisemman näkökulman ja vertaisryhmätoiminnasta keskustelemismahdollisuuden kannalta kuitenkin koimme, että tutkimukseemme olisi voinut kaikesta huolimatta osallistua useampi perhetyöntekijä. Kannustimme myös Aavan lastensuojelun perhetyöntekijöitä osallistumaan keskustelutilaisuuksiin lasten vertaisryhmätoimintaan perehtymiseksi ja yhteistyön viriämiseksi.

Focus group -ryhmäkeskustelumenetelmä toimi aineistomme hankinnassa hyvin. Odotustemme mukaisesti perhetyöntekijöiden kesken syntyi paljon keskustelua. Keskustelu oli ajoittain niin itseohjautuvaa ja reflektoivaa, että huomasimme perhetyöntekijöiden usein vastanneen kysymyksiimme jo ennen kuin ehdimme niitä esittää. Perhetyöntekijöiden pohdiskelua ja arvioiva keskusteluote lasten vertaisryhmätoiminnasta ja sen merkityksestä asetti myös haasteita aineiston analysoinnille. Keskustelutilaisuudet olivat pitkiä ja työntekijät puhuivat useassa kohtaa tilaisuutta samoista asioista. Toisaalta reflektioiva ote kertoi kohderyhmämme kokemuksesta ja ammatillisesta osaamisesta lasten vertaisryhmätoiminnan ohjaamisessa ja toteuttamisessa.

Ryhmäkeskustelun päätteeksi kysyimme tilaisuuteen osallistuneilta lastensuojelun perhetyöntekijöiltä, että mitä mieltä he olivat tilaisuuden tarpeellisuudesta. Perhetyöntekijöiden antaman palautteen mukaan pääsimme myös toisessa työllemme asetetussa tavoitteessa päämääräämme. He kokivat ryhmäkeskustelutilaisuuden merkitykselliseksi. Lastensuojelun perhetyöntekijät ilmaisivat, että on ylipäänsä tärkeää, että on aikaa, paikka ja rauha yhteiselle keskustelulle. Kokemusten jakaminen synnyttää monia ajatuksia, joita jää pohtimaan ja samalla voi tarkastella omaa tapaansa toimia. Perhetyöntekijät arvelivat, että ryhmäkeskustelun tyyppisiä eli yhtä perusteellisia keskusteluja jostakin teemasta ei varmastikaan missään työyhteisössä käydä. Pölkin ja Raitasen (2007, 59) havainto on yhtäpitävä perhetyöntekijöiden kokemuksen kanssa. He toteavat olevan keskeistä, että ohjaajilla on ryhmän ohjaamiseen vahvat valmiudet, lastensuojelutyön kokemus ja luottamuksellinen paikka omien kokemustensa reflektointiin, koska lastensuojelun asiakkai-

den vertaisryhmissä käsitellään tunteita ja usein vaikeitakin asioita.

Ryhmäkeskustelun päätteeksi esitetty kysymys nosti esille näkemyksen, että tilaisuus oli ainutlaatuinen kokemus, koska yhteinen keskustelu lisää omaa innostusta ryhmätoimintaa kohtaan. Perhetyöntekijöiden mukaan on hyvä kuulla, millaisia ryhmiä toisilla on ja miten he asioita ratkaisevat. Toisiltaan voi ottaa mallia eikä kaikkea tarvitse alusta asti keksiä ja suunnitella itse. Lastensuojelun perhetyöntekijät kokivat ryhmäkeskustelun toimineen myös eräänlaisena omana vertaisryhmänä. He totesivat, että reflektoivalla otteella tulisi entistä enemmän arvioida sitä, mitä on tehty ja saatu aikaan sekä suunnitella mitä tehdään seuraavaksi.

Kartoittavassa opinnäytetyössämme lastensuojelun vertaisryhmätoiminnasta lastensuojelun perhetyössä perhetyöntekijät tuottivat runsaasti ja monipuolisesti tietoa vertaisryhmätoiminnan hyödyllisyydestä lapsille. Jatkotutkimuksena olisi tärkeää tietää, mitä mieltä lapset itse ovat heille suunnatusta vertaisryhmätoiminnasta. Lasten näkökulman selvittäminen rajatumasta aihealueesta täydentäisi ja syventäisi perhetyöntekijöiden näkökulmasta toteutettua tutkimustamme. Lasten näkökulmaa olisi mahdollista selvittää esimerkiksi samalla tavoin focus group -ryhmäkeskustelumenetelmällä, mutta samalla tulisi hyödyntää erilaisia toiminnallisia menetelmiä ja välineitä (ks. Oranen 2008).

Opinnäytetyöprosessimme kesti kokonaisuudessaan vuoden ja erityinen kiinnostuksemme työn tekemiseen kasvoi loppua kohden. Ehkä lopputulostakin tärkeämpänä näemme, että koko prosessi lisäsi ja kehitti omia ammatillisia valmiuksiamme lasten kanssa työskentelyyn ja vertaisryhmätoiminnan toteuttamiseen omassa työssämme. Emme kuitenkaan ajattele, että mikään yksittäinen menetelmä tai väline sinällään on aukoton ja ehdottoman hyvä kaikille lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille. Vilén, Leppämäki ja Ekström (2008, 134) muistuttavat hyvin, että oman työtteen löytäminen sosiaalialan työssä voi viedä vuosia, mutta avoimuus kaikille suuntauksille ja virikkeille on tärkeää laaja-alaisen asiakaslähtöisyyden saavuttamiseksi. Yhdenkin menetelmän hallitseminen on kannattavaa ja toisaalta on täysi mahdottomuus hallita ja hyödyntää kaikkia menetelmiä samaan aikaan.

Koemme, että lasten vertaisryhmätoiminnan merkityksen oivaltaminen ja tarvittaessa käyttäminen on yksi tärkeä ja huomionarvoinen lähestymistapa lasten kanssa työskentelyyn. Se lisää lasten osallisuutta heitä itseään koskevissa asioissa. Se on myös menetelmä omaan työkalupakkiimme, joka täydentyy ja vahvistuu vuosien kuluessa lasten sekä heidän vanhempiensa kanssa tehtävässä työssä.

LÄHTEET

Barbour, R. 2007. *Doing Focus Groups. The Sage Qualitative Research Kit*. Los Angeles, London, New Delhi and Singapore: Sage Publications.

Elovaara, K. 2007. Varvasta Varsinais-Suomessa - tyttöryhmästä teematapahtumiin. Teoksessa Remsu, N. & Törrönen, M. (toim.) *Varhainen vastuunotto*. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö, 99 - 105.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Eskonen, I. 2005a. Kertomistila lasten väkivaltakokemuksille. *Psykologia* 40, 145 - 155.

Eskonen, I. 2005b. Perheväkivalta lasten kertomana. Miten ja mitä lapset kertovat terapeuttisissa ryhmissä perheväkivallasta? Tampereen yliopisto. *Acta Universitatis Tamperensis* 1107.

Heikkinen, A. 2005. Telakalta metsään - Lastensuojelun ryhmätoiminta. Teoksessa Satka, M., Karvinen - Niinikoski, S., Nylund, M. & Hoikkala, S. (toim.) *Sosiaalilivityön käytäntötutkimus*. Helsinki: Palmenia-kustannus, 322 - 340.

Heikkinen, A. 2009. Nuorten ryhmätoiminta. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos, Sosiaaliportin Lastensuojelun käsikirja [viitattu 1.5.2010]. Saatavissa: <https://sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyovalineet/tyomenetelmat/nuorten-vertaisryhma-toiminta/>.

Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämissuhteet. Selvitys Lastensuojelun kehittämissuhteille. Sosiaali- ja terveysalan tutkimuskehittämiskeskus Stakesin Työpapereita-julkaisusarja 9. Helsinki: Stakes.

Heino, T., Berg, K. & Hurtig, J. 2000. Perhetyön ilo ja hämmennys. Lastensuojelun perhetyömuotojen esittelyä ja jäsenyyksiä. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakesin Aiheita-julkaisusarja 14. Helsinki: Stakes.

Henkilötietolaki 523/1999. Annettu Helsingissä 22.4.1999.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13., osin uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Hurtig, J. 2003. Lasta suojelemassa - etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Lapin yliopisto. Acta Universitatis Lapponiensis 60.

Inkinen, M. (toim.) 2001. Näkymätön lapsi aikuispsykiatriassa. Helsinki: Tammi.

Inkinen, M. & Söderblom, B. 2005. Vertti-käsikirja ryhmänohjaajille. Lapset ja vanhemmat vertaisryhmässä, kun vanhemmilla on mielenterveyden ongelmia. Helsinki: Profami Oy.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita Prima.

Kitzinger, J. 1995. Introducing focus groups. *BMJ* 311, 299 - 302.

Krueger, R. A. & Casey, M. A. 2000. Focus groups. A Practical Guide for applied Research. 3rd Edition. Thousand Oaks, London and New Delhi: Sage Publications.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineiston hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4.2007.

Lehtomaa, M. 2009. Fenomenologinen kokemuksen tutkimus: Haastattelu, analyysi ja ymmärtäminen. Teoksessa Perttula, J. & Latomaa, T. (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys - tulkinta - ymmärtäminen, 163 - 194.

Marttila, N., Pokki, K. & Talvitie-Kella, T. 2008. Ammattina ryhmän ohjaaminen - ohjausprosessi ryhmänohjaajien kokemana ja kertomana. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma.

Morgan, D. L. 1996. Focus Groups. Annual Review of Sociology 22, 129 - 152.

Myllärniemi, A. 2007. Lastensuojelun avoimuuden perhetyö ammattikäytäntönä - jäsenyyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja 2007. Helsinki: Heikki Waris -instituutti.

Mäkelä, J. 2010. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. STM ja THL tiedottavat: Lasten Kaste-hankkeissa kaadetaan palvelujärjestelmän raja-aitoja [viitattu 5.10.2010]. Saatavissa: http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tiedote?id=23191.

Möller, S. 2005. Suunnitelmallinen työskentely tekee lapsesta asiakkaan. Teoksessa Reijonen, M. (toim.). Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 61 - 69.

Nylund, M. 2005. Vertaisryhmät kokemusten ja tiedon jäsentäjinä. Teoksessa Nylund, M. & Yeung A. B. (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 195 - 213.

Oranen, M. (toim.) 2001. Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämisestä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 30. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.

- Oranen, M. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisesssä. Sosiaali- ja terveysministeriön Lastensuojelun kehittämissohjelman osaraportti. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.
- Oranen, M. & Keränen, E. 2006. Lasten auttaminen. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 35. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 63 - 83.
- Oranen, M. & Laaksamo, E-M. 2003. Lapsikeskeinen väkivaltatyö turvakodeissa. Teoksessa Paavilainen, E. & Pösö, T. Lapset, perhe ja väkivaltatyö. Helsinki: WSOY, 237 - 258.
- Pekkarinen, E. 2004. Tyttöryhmän dialoginen prosessi. Fenomenologinen lähestymistapa. Helsingin yliopisto. Yhteiskuntapolitiikan laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Pekkarinen, E. 2006. Lastensuojelun ryhmätoiminta murrosikäisten tyttöjen kokemana. Teoksessa Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. Jyväskylä: PS-kustannus, 99 - 127.
- Peltonen-Armstrong, M. 2010. Perhetyön koordinaattori ts. Päijät-Hämeen Sosiaali- ja terveystyöryhmän Peruspalvelukeskus Aava. Puhelinkeskustelu 8.6.2010.
- Päkkilä, H. 2008. Lähtökohtana lapsen etu ja lapsilähtöisyys. Teoksessa Huotari, K. & Hurtig, J. (toim.) Sosiaalityötä monitoroimassa. Helsinki: Oy Yliopistokustannus, 161 - 174.
- Pölkki, P. & Raitanen, T. 2007. Pohdintaa vertaisryhmien merkityksestä ja mahdollisuuksista sijaishuollon tukena. Teoksessa Pölkki, P. & Raitanen, T. (toim.) Vertaisryhmät lastensuojelun asiakkaiden voimavarana. Lastensuojelun kehittäminen Pohjois-Savossa -hankkeen julkaisuja 3. Kuopio: Minna Canth -instituutti ja Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos, 57 - 59.

Reijonen, M. 2005. ”Mitä työtä se perhetyö oikein on?” - ammattina perhetyöntekijä. Teoksessa Reijonen, M. (toim.). Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 7 - 15.

Remsu, N. & Törrönen, M. (toim.) 2007. Varhainen vastuunotto. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliiton Lasten ja Nuorten Kuntoutussäätiö.

Saastamoinen, A-R. 2010. Kasperihanke. Lapset, nuoret ja lapsiperheet. Seittihanke/Esiselvitys 5.10. - 31.12.2009. Lahti: Päijät-Hämeen ja Itä-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Verso.

Savolainen, A. 2007. Draama puree, purkaa ja parantaa. Kokemuksia psykodraaman käytöstä tyttöryhmässä. Teoksessa Heikkinen, A, Levamo, P., Parviainen, M. & Savolainen, A. 2007. Näe minut - kuule minua. Kokemuksia ryhmistä. Helsinki: SOCCA ja Heikki Waris -instituutti, 159 - 188.

Söderblom, B. 2005. Lapsi masentuneen vanhempansa kanssa vertaisryhmässä - kommunikation ja ymmärryksen merkitys. Helsinki: Profami Oy.

Taitto, A. 2001. Vertaistoiminta avuksi lapselle. Teoksessa Inkinen, M. (toim.) Näkymätön lapsi aikuispsykiatriassa. Helsinki: Tammi, 191 - 212.

Taitto, A. 2002. Huomaa lapsi. Päihdeongelma perheessä. Helsinki: Lasten Keskus.

Tuomi, J. 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Helsinki: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turtiainen, P. 2008. Ryhmätoiminta alueen lapsiperheiden tukena - esimerkkeinä Latokartanon alueen lastensuojelun perhetyö, Lastenkaari ja Skanssi. Teoksessa Nupponen, T., Broman, E-L., Korhonen, E. & Laine, M. (toim.) Myönteisiä muutoksia ja kasvavia haasteita. Tutkimuksia 6/2008. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 149 - 180.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2004. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. 2. painos. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2009. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Uusimäki, M. 2005. Perhetyötäkö kaikki? Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 20. Oulu: Pohjois-Suomen osaamiskeskus.

Valtonen, A. 2005. Ryhmäkeskustelut - millainen metodi? Teoksessa Ruusuvuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 223 - 241.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY.

Välivaara, C. 2004. Sijoitettu lapsi tunnepöyrässä. Menetelmiä ja välineitä lapsilähtöiseen lastensuojeluun. Raportit 1/2004. Jyväskylä: Pesäpuu ry.

LIITE 1: Tutkimuslupa-anomus

Tiina Martikainen
Tuija Lamberg

17.5.2010

Vastaanottaja

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Olemme sosionomi (AMK) -aikuisopiskelijoita Lahden ammattikorkeakoulusta sosiaali- ja terveysalalta, ja suuntautumisvaihtoehtonamme on sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö. Olemme tekemässä tutkintoomme kuuluvan opinnäytetyön Seitti-hankkeessa mukana olevien tahojen (Lahden kaupunki sekä Peruspalvelukeskukset Oiva ja Aava) lastensuojelun perhetyön lasten vertaisryhmätoiminnasta. Anomme nyt lupaa saada haastatella *lastensuojelun perhetyöntekijöitä* laadullisen ja aineistolähtöisen tutkimuksemme aineistonhankintaa varten.

Tutkimuksemme ensisijaisena tavoitteena on selvittää millaiset ovat julkisen sektorin lastensuojelun perhetyön edellytykset ja perhetyöntekijöiden mahdollisuudet toteuttaa lasten vertaisryhmä-toimintaa Lahdessa sekä Oivassa ja Aavassa. Toisena tavoitteenamme on tarjota lastensuojelun perhetyöntekijöille aika ja paikka ajankohtaisesta teemasta yhteisesti keskustelulle ja kokemusten vaihtamiselle, sillä ne lisäävät ammatillista osaamista ja tiedostamista. Anomuksemme liitteenä on 12.5.2010 hyväksytty opinnäytetyömme tutkimussuunnitelma. Opinnäytetyömme arvioitu valmistumisaika on marraskuussa 2010.

Suunnitelmanamme on järjestää kesäkuun puolivälissä Päijät-Hämeen ja Itä-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Verson tiloissa focus group -ryhmäkeskustelutilaisuus yhteensä 6 - 8 lastensuojelun perhetyöntekijälle edellä mainituilta tahoilta. Keskustelutilaisuuksissa nauhoitettua aineistoa käytämme vain opinnäytetyötämme varten, ja aineisto hävitetään työn oikeellisuuden tarkistamisen ja valmistumisen jälkeen. Työ toteutetaan vaitiolo- ja salassapitovelvollisuuksia noudattaen.

Lahden ammattikorkeakoulusta opinnäytetyömme ohjaajana on lehtori Terhi Taajamo, Lahden ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala, Hoitajankatu 3, 15850 Lahti. Hänen sähköposti-osoitteensa on terhi.taajamo@lamk.fi ja puhelinnumerosa 044 7080 763. Työelämän edustajana opinnäytetyötämme ohjaa Seitti-hankkeen suunnittelija Aija-Riitta Saastamoinen; hänen sähköpostiosoitteensa on aija-riitta.saastamoinen@helsinki.fi ja puhelinnumerosa 050 5880 768.

Yhteistyöterveisin

Tiina Martikainen
puh. 040 7449 935
marttiin@lpt.fi

Tuija Lamberg
puh. 040 5284 417
lambtuij@lpt.fi

HYVÄT LASTENSUOJELUN PERHETYÖNTEKIJÄT Kutsu focus group -ryhmäkeskusteluun

Olemme sosionomi AMK-aikuisopiskelijoita Lahden ammattikorkeakoulusta sosiaali- ja terveystieteiden osastolta. Olemme tekemässä tutkimustamme kuuluvan opinnäytetyön Seitti-hankkeessa mukana olevien tahojen (Lahden kaupunki sekä Peruspalvelukeskukset Oiva ja Aava) lastensuojelun perhetyön lasten vertaisryhmätoiminnasta. Tutkimuksessa tarkastelemme lasten vertaisryhmätoimintaa työntekijän näkökulmasta. Olemme saaneet tutkimusluvut lastensuojelun perhetyöntekijöiden ryhmäkeskustelutilaisuuksien (2 kpl) järjestämiseen laadullisen ja aineistolähtöisen tutkimuksemme aineistonhankintaa varten.

Focus group -ryhmäkeskustelu on tiedonhankinnan menetelmä, jossa 6 - 8 hengen ryhmä perhetyöntekijöitä kokoontuu keskustelemaan lasten vertaisryhmätoiminnasta ulkopuolisen keskustelun vetäjän ohjaamana. Tavoitteena on kuulla lastensuojelun perhetyöntekijöiden kokemuksia julkisen sektorin lastensuojelun perhetyön edellytyksistä ja perhetyöntekijöiden mahdollisuuksista toteuttaa lasten vertaisryhmätoimintaa Lahdessa, Oivassa ja Aavassa.

Ryhmäkeskustelutilaisuudet kahdelle eri työntekijäryhmälle

Aika: Ke 16.6.2010 klo 9.00 - 11.30 tai

Ti 22.6.2010 klo 9.00 - 11.30

Paikka: Päijät-Hämeen ja Itä-Uudenmaan Sosiaalialan osaamiskeskus Verso, 3. krs, kokoustila Kammio, Saimaankatu 11, Lahti (pääkirjaston vieressä, parkkitila hiekkaparkkipaikalla kirjaston takana)
Tilaisuus aloitetaan kahvitarjoilulla.

Toivomme, että jokaiselta alueelta 16.6. tai 22.6. tilaisuuteen osallistuisi yhteensä 2 - 3 lastensuojelun perhetyöntekijää, jotka toisivat keskusteluun edustamansa perhetyön tiimin näkemykset ja kokemukset lasten vertaisryhmätoiminnasta. Liitteenä on tilaisuuden keskustelurunko keskusteluun etukäteen valmistautumisen helpottamiseksi. Keskustelutilaisuus videoidaan, minkä lisäksi toinen opinnäytetyöntekijöistä kirjaa keskustelussa esiin nousseet asiat, ajatukset ja kokemukset muistiin. Aineistoa käytämme vain opinnäytetyötämme varten, ja se hävitetään työn oikeellisuuden tarkistamisen ja valmistumisen jälkeen. Työ toteutetaan vaihtelu- ja salassapitovelvollisuuksia noudattaen. Lahden ammattikorkeakoulusta opinnäytetyömme ohjaajana on lehtori Terhi Taajamo. Työelämän edustajana opinnäytetyötämme ohjaa Seitti-hankkeen suunnittelija Aija-Riitta Saastamoinen.

Tilaisuuksiin valmistautumisen ja tarjoiluun varautumisen vuoksi pyydämme ilmoittautumista ma 14.6. mennessä suoraan opinnäytetyöntekijöille Tiinalle tai Tuijalle sähköpostilla. Lämpimästi tervetuloa!

Tiina Martikainen
puh. 040 7449 935
marttiin@lpt.fi

Tuija Lamberg
puh. 040 5284 417
lambtuij@lpt.fi

KESKUSTELURUNKO FOCUS GROUP -RYHMÄKESKUSTELUUN

Avauspuheenvuoro (keskustelun vetäjä)

Aloitus: Kerro lyhyesti kuka olet ja missä toimit lastensuojelun perhetyöntekijänä?

Nykytila

- Millaisia lasten vertaisryhmiä lastensuojelun perhetyön piirissä on ollut viimeisten vuosien aikana? Ovatko ryhmät lisääntyneet vai vähentyneet aiempaan verrattuna?
- Minkälaisia kokemuksia lasten vertaisryhmistä olette saaneet?
- Minkälaiseen tarpeeseen lasten vertaisryhmätoiminnalla lastensuojelun perhetyössä on pyritty vastaamaan?
- Mitä hyviä käytäntöjä ja malleja lasten vertaisryhmistä on jo olemassa tällä alueella?
- Mitä erilaisia työmenetelmiä lasten vertaisryhmätoiminnassa käytetään?
- Miten hyödynnetään kunkin työntekijän erityisosaamista ja taitoja?
- Millä työntekijäkokoonpanolla lasten vertaisryhmiä yleensä ohjataan? Miten perustelette ohjauskäytäntöjänne?
- Mitä käytännön ongelmia/haasteita lasten vertaisryhmätoiminnassa on ilmennyt?

Motivaatio ja yhteistyö

- Mikä kannustaa työntekijänä lasten vertaisryhmien ohjaamiseen ja turvaamiseen lastensuojelun perhetyössä?
- Miten lasten vertaisryhmätoimintaa markkinoidaan? Mitä eri väyliä käytetään?
- Minkälaisia keinoja olette löytäneet siihen, että lapset saadaan ohjautumaan ja sitoutumaan vertaisryhmätoimintaan?
- Miten lasten vertaisryhmätoimintaa dokumentoidaan ja tilastoidaan?
- Miten huomioitte eettiset kysymykset ja lasten yksityisyyden lasten vertaisryhmätoiminnassa?
- Millä tavoin yhteistyö lasten vanhempien kanssa toteutuu?
- Millä tavoin yhteistyö yhteistyötahojen kanssa toteutuu?

Tavoitteet, arviointi ja kehittämistarpeet

- Minkälaisia tavoitteita lapsille järjestetyllä vertaisryhmätoiminnalla on ollut?
- Millä keinoilla tavoitteisiin on päästy? Miksi tavoitteisiin ei ole mahdollisesti päästy?
- Miten ja kenen kanssa lasten vertaisryhmätoimintaa arvioidaan?
- Minkälaisia ajankäyttöllisiä, taloudellisia ja fyysisiä rakenteita lasten vertaisryhmätoiminta vaatii? Mitkä asiat tukevat lasten vertaisryhmätoiminnan järjestämistä?
- Mikä on mielestänne esimiesten ja johdon näkemys lasten vertaisryhmätoiminnan tarpeellisuudesta lastensuojelun perhetyössä?
- Minkälaisia mahdollisia kehittämistarpeita lasten vertaisryhmätoiminnassa on?
- Minkälaista lasten vertaisryhmätoimintaa mielestänne tarvitaan, mitä puuttuu?
- Millaisia lasten vertaisryhmiä on suunnitteilla ja kehitteillä?

Yhteenveto

- Minkälainen merkitys mielestänne lapsille järjestettävällä lastensuojelun perhetyön vertaisryhmätoiminnalla on omassa työssänne?
- Mikä mielestänne on tärkeintä lastensuojelun perhetyön lasten vertaisryhmätoiminnassa?
- Mitä mieltä olette nyt täällä käymämme keskustelun tarpeellisuudesta?

Lopetuspuheenvuoro (keskustelun vetäjä)

LIITE 4: Esimerkki sisällönanalyysistä: ryhmän ohjaaminen

Alkuperäisilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka	Yhdistävä luokka
<p>”... kyllähän se niin kun työpareittain on.”</p> <p>”... on ollut opiskelija ja työntekijä.”</p> <p>”Paljon käytetään opiskelijoita työparina ja sit se työpari voi tulla jostakin muualtakin, on nuorisotoimesta tullut tai mistä milloinkin.”</p> <p>”...oli semmonen tietty joukko tommosia ala-aste ikäisiä poikia, niin kauheen nopeesti se käynnistyi sitte, yksi perhetyöntekijä semmosen miespuolisen tukihenkilön kanssa.”</p> <p>”...et siinä on vastuutyöntekijä joka on yhteyshenkilönä opiskelijoiden, perheiden ja oppilaitoksen välillä, on niin kun kaksi työntekijää meiltä siinä. Opiskelijathan ne vetää sen kerhon.”</p> <p>”...joskus jopa kahta-kolme työntekijää saattaa olla jossain ryhmässä.”</p>	<p>kaksi perhetyöntekijää</p> <p>perhetyöntekijä ja opiskelija</p> <p>perhetyöntekijä ja yhteistyötahon työntekijä</p> <p>perhetyöntekijä ja tukihenkilö</p> <p>opiskelijat ohjaajina ja perhetyöntekijätyöpari vastuuhenkilöinä</p> <p>useampi ohjaaja</p>	<p>työpareittain</p> <p>opiskelijat ohjaajina ja perhetyöntekijätyöpari vastuuhenkilöinä</p> <p>useampi ohjaaja</p>	<p>ohjaamiskäytännöt</p>	<p>Ryhmän ohjaaminen</p>	<p>Lasten vertaisryhmätoiminnan toteuttaminen</p>
<p>”Aika paljon ne on ollu toiminnallisia, pelejä, leikkejä, liikuntaa, musiikkia, valokuvausta, kuvaamataitoa.”</p> <p>”... elämyksellisiä ja kokemuksellisia juttuja draaman keinoin.”</p> <p>”... ryhmätoiminta ei perustu siihen että rahalla hankitaan elämyksiä, vaan enemmän sen toiminnan kautta.”</p> <p>”... kaikenlaista mitä tähän toiminnallisuuteen kuuluu, et varmaan joka ryhmä sisältää jotain toiminnallista.”</p>	<p>toiminnalliset menetelmät, pelit, leikit liikunta, musiikki valokuvaus, kuvaamataito</p> <p>draama</p>	<p>toiminnalliset menetelmät</p>	<p>käytettävät menetelmät</p>		